

Dnesek

ROČNÍK II.

V PRAZE 27. LISTOPADU 1947

CENA Kčs 3.50

Rozpočet socialisujícího státu

BÍ

Ejhle, muž z lidu!

MICHAL MAŘEŠ

Variace na thema »o svobodě tisku«

IVAN GEISLER

Bloudění za spravedlivou mzdou

BOHUMIL BÍLEK

Promarněný kapitál

JAROSLAV P. BLAŽEK

Národní umělci

JAN ORT

Naučí se vysokoškolák politice?

VÁCLAV HOLEŠOVSKÝ

Protikomunistický blok? — Státní zaměstnanec se táže — Čínské zdi mezi námi —
Po čtvrt století — Lidospráva a občanstvo — Noviny a kultura — Umění, lid a lidé
— Krajská žurnalistika — Námět k volební agitaci — Černá kronika — Kdo se
lépe osvědčil — Komunistička píše své straně

MOSTINEC U KAMENNÉHO STOLU

Veselý a zábavný román z malého lázeňského městečka napsal **KAREL POLÁČEK**, ilustroval **VLASTIMIL RADA**, který v prvním vydání, vyšlém v době, kdy Karel Poláček nesměl psát, převzal fingované autorství, o čemž humorně i vážně píše v předmluvě k novému vydání,

312 stran, cena brož. 85 Kčs, váz. 110 Kčs.

U knihkupců.

Fr. Borový.

JOSEF MYSLIVEC

IKONA

Dílo, zaplňuje jistě mezeru v naší literatuře, osvětluje jasným a každému srozumitelným slohem vznik, malířskou techniku a dějiny ikonového malířství v Byzanci, Srbsku a ve starém Rusku. - Formát 21 x 80,5, 66 stran textu, 7 barevných a 46 černých reprodukcí. Cena brož. výtisku Kčs 186,-, váz. Kčs 210,-.

U VŠECH KNIHKUPCŮ

NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAĐ
Praha II, Karlovo náměstí číslo 5

KOLOBĚŽKY

kovové s brzdou, na balonech, s niklovými řidítky, blatníky a stupačkou

za Kčs 450,-

dođá **RUDOLF PATAK**, obchodní dům s hračkami,
PRAHA-KRÁL. VINOHRADY, ANGLICKÁ UL. 6.

ZUBNÍ MÝDLO
ZUBNÍ PASTA
ÚSTNÍ VODA

OPĚT V DOKONALÉ JAKOSTI

OBSAH DNEŠKA Č. 34: Dr **JÁN ŽAK**: Tragédia jednej strany. — **EVŽEN ERDÉLY**: Za železnou oponou. **FRANTIŠEK LOUBAL**: Domluvíme se? — **BOH. BÍLEK**: Zlín - syntéza socialismu a demokracie? — Dr **JAROSLAV DRÁBEK**: Osvětím. — **JIRÍ ZHOR**: Za slušné volby. — Morová rána v politickém životě. — Studentstvo schůzje. — Už to není pravda? — Odborové organizace. — Klasická zbraň. — Kdo se lépe osvědčil? — Náměstí Budovatelů. — O pasu a čistících.

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168,-, na půl roku Kčs 84,-, na čtvrt roku Kčs 42,-, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 23. — Odpovědný zástupce listu redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II, Václavské nám. 26.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

Rozpočet socialisujícího státu

Když se kdysi otázaly »Lidové noviny« poslance Remese, co pokládá za nejzajímavější knihu v roce, odpověděl: návrh státního rozpočtu. Pokusme se dokázat, že nejzajímavější kniha, která u nás vyšla letos v listopadu, je »Povšechná rozprava o státním rozpočtu na rok 1948, provedená rozpočtovým výborem ústavodárného Národního shromáždění republiky Československé v úterý dne 18. listopadu 1947«. Titul poněkud rozvláčný, avšak oněch 56 stránek — jak hutné, jak dramatické!

Drama, které dennímu tisku celkem ušlo. Zato parlamentní zpravodajové nemohou: jednak, bohužel, mají největšíinou příkaz, aby přinášeli jen řeči svých straníků — a monology nebývají dramatické — jednak naše porevoluční politika přidělování papíru dává sice papír kdejakému společku, avšak znemožňuje dennímu tisku informovat veřejnost v rozsahu alespoň nezbytném.

Rozpočtová

řeč ministra financí

z 30. října t. r. měla přece jenom jistý ohlas i v tisku ostatních stran. Stalo se tak jednak proto, že obsahovala mnoho nových faktů, které ani ten nejzarytější odpůrce politický nemohl, jsa alespoň trochu novinářem — zamlčet, jednak proto, že postup dr. Jaromíra Dolanského a jeho klidný temperament mu zatím přinesl v našem parlamentě i v našem tisku mnohem více vážnosti než sporů. Zejména se oceňuje, jak brzy se tento ministr zapracoval do problematiky resortu tak rozsáhlého. Zajímavá řeč to byla, zajímavá již tím, že na ni ministrův resort spolupracoval méně než kdy předtím kterékoli naše ministerstvo na exposé svého šéfa ve sněmovně.

Bylo by zajímavé znát původní koncept řeči, tak jak jej připravili odborníci ministerstva financí, a srovnat jej s textem konečným. Jeden muž důvěry ministra financí mne ubezpečil o tom, že si ke značným částem svého projevu psal ministr i první koncept sám, a že pak na řeči pracoval až do půl čtvrté ráno v den projevu, a že tento způsob přípravy řeči, ač není v našem politickém životě výjimkou, by přece jen zasloužil, aby byl používán častěji, než se dosud stává.

Buď jak buď, některé části ministrova projevu jsou významu zcela zásadního. Část úvodní, o funkci státního rozpočtu v socialistickém hospodářství, tu by měl znát každý, kdo píše nebo mluví o hospodářských věcech pro veřejnost — bylo by pak méně nesmyslů.

Tři týdny studia

Od ministrova projevu do začátku rozpravy o rozpočtu uplynuly tři týdny. Toto období bylo na žádost sociálních demokratů zachováno proto, aby každý řečník měl pokdy rozpočet i ministrovu řeč prozkoumat. Bylo to rozhodnutí rozumné. Někteří poslanci se zavřeli doma na tři týdny, vypili velká množství černé kávy a zahrabali se při tom do materiálu; rozprava ukázala, že jej zvládli ještě lépe než při obou rozpočtech předchozích. Jiní poslanci se vydali na únavné putování po ministerstvech a po odbornících, ověřovali fakta i názory a vnesli do rozpravy mnoho nových prvků.

Ve sněmovně chyběli

socialističtí vědci (škoda takového Macka) i nejlepší theoretikové komunističtí. Chyběl tentokrát i nezmar rozprav předšlých, inž. Spáčil i houževnatý bitec inž. Reiman. Oba dali přednost své práci v kabinetech (mi-

nisterstva financí a předsedy vlády) před plněním funkce poslanecké. Tu jejich strana zřejmě — právem? — považuje za méně důležitou než obsazení vysoké mocenské pozice byrokratické i než vykonávání prací studijních v hospodářském generálním štábu Na příkopech, který vede inž. Frejka.

Chyběli i jiní ve všeobecné rozpravě: ti, kdož nejsou poslanci i ti, kdož byli vysláni do rozpravy podrobně. Přesto však — anebo pro spolupráci s nimi — jaké zrcadlo všemu hospodářskému dění dovedla jednodenní rozprava postavit! Jaké střetnutí světových názorů mezi žáky Marxovými a dejme tomu Englišovými... Jak jasně vynikl zase kus poměru Čechů a Slováků, kolik průhledu na pokusy výkonné moci o uškubnutí pravomoci parlamentu, který se brání, jak může, kolik pohledů na přesouvání regionální samosprávy, politické i hospodářské, na stát, jemuž se samospráva celkem bránit nedovede.

O t á z k y, o t á z k y

Slyšeli jsme odpovědi na celou řadu otázek — a hned odpovědi několik. Tyto otázky jsou: Je rozpočet únosný? Jaký je náš národní důchod? Lze jej vypočítat? Hospodaří národní podniky dobře? Kdo má víc výhod — podniky soukromé či znárodněné? A naše soustava cenových intervencí — je dobrodincem nebo škodnou? Propívá anebo škodí víc občanu i státní pokladně? Proč vládnou některá ministerstva fondy, které se vymykají kontrole zvolených zástupců lidu? Jsou nepřímé daně asociální? Jak je tomu opravdu s našimi investicemi? Je naše zemědělská politika správná nebo pochybná? A uvolnění vkladů? A budoucnost státních zaměstnanců? A náhrady za znárodněný průmysl? A náš zahraniční obchod — zvítězíme nebo ztroskotáme? A spoření — má náš občan spořit? Může spořit?

O všech těchto otázkách a ještě o mnoha jiných se mluvilo ve sněmovně s otevřeností jež je dokladem úrovně naší demokracie a v úrovni, jež je dokladem hodnoty našeho parlamentu.

Představujeme řečníky

Generálním zpravodajem byl letos, jak známo, již po třetí, šéf velkého nakladatelství a tiskového koncernu Julius Firt, zvolený za plzeňský kraj. Z jeho bystrého rozboru přineseme poměrně málo — většina jeho podnětů je z denního tisku známa. Národní socialisté vyslali do rozpravy ještě správce zemského finančního ředitelství v Opavě Andělína Šulíka a — jako jediného řečníka do druhého kola rozpravy, úspěšného podnikatele staveb, pražského dr. inž. Štěpána Jese.

Temperamentní poznámky čtyřicetiletého profesora Masarykovy university, lidovce Václava Chytila, to nebyl projev politický, to byla přednáška s katedry, seminář pro studenty národního hospodářství, úvodník k rozpočtu pro čtenáře novin, polemika s anglickými autoritami, avšak také s propagandistickými nedouky a vůbec s odpůrci vzdělanými buď příliš jednostranně anebo ne dost.

Není špatným vysvědčením lidové demokracie, že mu odpovídali dva komunističtí kovodělníci, Gustav Souček z Mladé Boleslavi a Jozef Valo, zvolený za kraj košický, a že jejich řeči vedle profesovy přednášky nezněly nijak hluše, naprosto ne tak, jako když někdy v našem rozhlasu za symfonií následuje popěvek. Byly v jiné tónině, ty dělnické řeči ovšem, avšak byly stejně závažné.

Vedle nich upoutal ředitel Velkonákupny družstev,

táborský poslanec Jaroslav Lindauer svým suchým, věcným výkladem, poněvadž jiného socialistického pojetí. Mnohá nová fakta přinesl do rozpravy JUDr. Matěj Josko, novinář znovu vybraný v těchto dnech pro funkci pověřence pro finance. Střetnutí tohoto zetě Jána Ursínyho se zástupcem slovenských komunistů nepostrádalo obyčejné bratrské živosti.

Chyby v rozpočtu

A nyní tedy již jen citáty z rozpravy, seřazené podle temat:

Ješ: ...konstatováním řady omylů nebo i chyb a jejich mučným přiznáním získáme pro směnovnu i pro vládní činitele daleko více důvěry ve veřejnosti než pouhým nekritickým, tak zvaným úředním optimismem. Náš lid si právě za doby okupace tak zosklivil ono oficiální a bombastické zdurazňování kladů, že o tomto optimismu má pochybnosti i tam, kde je věcně odůvodněn. Soudím naopak, že i ten nejméně interesovaný člen našeho národa je tak dalece vzdělán a tak dalece naučen realistickému myšlení, že spíše ocení každého, kdo mu střízlivě a věcně poví, že se nedají dělat zázraky, že z té válečné katastrofy musíme se vymaňovat poněmáhla, po kouskách a po jednotlivých stupních a že hlavní věc je, abychom vyjádřili ten pravý optimismus, který vězí v tom, že máme důvěru k sobě samým, ke své vládě a ke svému lidu, že věříme v jejich rozum, v jejich dobrou vůli a v jejich snahu porozumět a pochopit všechno, co v zájmu veřejném podnikáme. (Potlesk.)

Souček: ... My komunisté dáváme přednost tomu, že řekneme pravdu tak, jak je, před tím, abychom slibovali to, k čemu nejsou dány předpoklady. Kdo by si z nás nepřál, aby ku příkladu automobil se stal lidovým dopravním prostředkem. Tento požadavek je však v dané situaci — mímě řečeno — lícitací, neboť nedospěli jsme tak daleko, aby byly vytvořeny předpoklady k jeho realizování. U nás se na př. špatně bydlí, ale můžeme my naráz odstranit všechny těžkosti a důsledky špatné bytové politiky, která byla vedena po celá dlouhá léta? ... Musíme se zbavit některých nesprávných názorů, a řekl bych i někdy pověr, které až dosud ovlivňují některé národohospodářské. Za nových okolností jsou platné nové zákony, a staré normy z velké části stávají se přežitkem a zbytečným balastem. Tyto nové skutečnosti v podstatě znemožňují používání srovnávací metody s hospodářskými zjevy, jak probíhaly před druhou světovou válkou.

Byl rozpočet předložen včas?

Předseda výboru, slovenský demokrat dr. Zibrín při zahájení rozpravy: Co najradostnější vítám a kvitujem přítomnosť pána ministra financií, ktorý, ako i doteraz, opätovne chce sa venovať rozpočtu, čo je jeho dielo a za čo sme mu už v predchádzajúcich schôdzkach poďakovali, že opravdu prispel so svojimi spolupracovníkmi k tomu, aby rozpočet bol včas v našich rukách, a to rozpočet taký, ktorý, úfam, bude vľúdne prijatý ...

Firt: ... Jak to má nyní s vyčíslením rozsahu rozpočtu státního? Lítnuji, že v rozpočtu nejsou přímo u každé položky data z rozpočtu minulého. To bylo znemožněno tím, že nebyly jednotlivé položky upraveny přímo a definitivně, nýbrž tak, že po hotovém rozpočtu přišel § 26 finančního zákona s paušálním nebo lineárním snížením určitých druhů výdajů, jež provede dodatečně vláda, aniž je jasno, provede-li vláda toto snížení lineárně ve všech jednotlivých položkách dotyčného druhu, bez hodnocení jejich významu, což se nám zdá být nemožné. A má-li se tak stát v celku dotyčných položek, tedy u některých více a druhých méně, aby úspory v celku odpovídaly § 26, znamená to vlastně nové rozpočtové jednání ve vládě a znemožňuje parlamentu hodnocení jednotlivých položek předloženého rozpočtu, který vlastně není hotov.

Lindauer: ... Paní a pánové, dovolte mi, abych především jménem své strany s povděkem kvitoval, že pan ministr financí předložil tentokrát státní rozpočet dříve, než tomu bylo loňského roku a předloni, a že rozpočtový výbor a i parlament bude mít tentokrát možnost rozpočtu se více věnovati, bedlivěji se jím zabývati a že prostě mu bude moci věnovati větší pozornost.

... Víceokolejnost ve správě je podporována také dotacemi v rozpočtu, které nelze lehko odhalit a odstranit. K do-

vršení nepřehlednosti a neurčitosti v parlamentě schválených rozpočtů se už po druhé objevuje, že rozpočet je schvalován vlastně jenom v prozatímních částkách... Nový den, krajinský časopis soc. demokracie na Plzeňsku, se v jednom článku, který jsem tam četl o dušičkových dnech, ptal, zda bude také zdaněn náš rozpočet, který prý je přepychový. Mohu na tento dotaz odpovědět, že zdaněn bude. V § 26 finančního zákona se ukládá vládě, aby provedla ve státním rozpočtu:

1. snížení věcných výdajů v oddílu I — to jsou vlastní správní výdaje — a výdajů mimo dvouletý plán v oddílu II — ostatní správní výdaje — s výjimkou kapitoly 5, t. j. ministerstvo národní obrany, a kapitoly 25, t. j. všeobecná pokladní správa, o 10%;

2. v kapitole 5 — ministerstvo národní obrany — snížení o částku 474,158.000 Kčs, a

3. u státních podniků snížení nákladů provozovacího rozpočtu o 5% a o částku takto ušetřenou zvýšiti odvod státní pokladně.

To jsou nové způsoby v naší rozpočtové politice. Nemůže být pochybnosti o tom, že tyto metody nejsou v soulase ani s ustavní pravomocí vlády, ani se zřehospodárněním veřejné správy...

Faktický schodek

Chytil: ... musíme dobře rozlišovat schodek optický od schodku faktického. V rozpočtu na r. 1947 jsme měli odhadnut schodek na 24.904 mil. Kčs, avšak tento schodek byl optický, zakládal se na vadně nízkém odhadu příjmů a vadně vysokém odhadu výdajů. Kdyby bylo v rozpočtu na rok 1947 obsaženo ještě více investičních, avšak neproveditelných výdajů a příjmy ještě níže odhadnuty, mohli jsme mít schodek ještě vyšší — byla by to však jenom optika. Letos máme odhadnut vlastní schodek na 11,901.725 Kčs, to jest schodek, vyplývající z rozdílu celkových státních preliminovaných výdajů upravených podle § 26 finančního zákona a odhadnutých celkových příjmů, k němuž musíme připočítati úhradu investic státních podniků odkázaných na úvěr, které v r. 1947 byly v rozpočtu obsaženy, a to ve výši 6,396,500.000 Kčs, takže výsledný schodek je 18.298.225.000 Kčs. Je však na bílé dni, že nemá závažnějšího smyslu srovnávat optický schodek z r. 1947 s letošním odhadnutým schodkem, i kdybychom dále upravovali jakkoliv základnu pro srovnání. Pro posouzení stavu je rozhodný faktický vývoj, a tu si představme, že bychom byli na konci roku 1946, když byl projednán umožnila, že bychom odhadli přesně státní příjmy, jichž nám umožnila, že bychom odhadli přesně státní příjmy, jichž bylo skutečně dosaženo, i státní výdaje, které byly skutečně vydány, krátce, kdyby se na základě této jasnozřivosti nebyl rozpočet podstatně odchyloval od účelní uzávěrky, kterou dostaneme příštího roku o faktickém průběhu státního hospodaření v r. 1947... Pak bychom byli nuceni říci, předpokládali-li bychom, že letošní rozpočtový preliminarář na straně příjmové a výdajové je prakticky přesný a není optikou, že jdeme letos k podstatně a daleko většímu schodku než loni. Nesmíme totiž stále zapomínati na to, že loňský 25miliardový schodek nám »vyrobila« omyl vadný — byť jistě omluvitelně vadný — odhad výše státních příjmů a odhad výdajů, které nemohly být uskutečněny. Příšli bychom nakonec k tomu, že letošní odhadový schodek, totiž schodek pro rok 1948, pakliže je jen poněkud přesně odhadnut, je o tolik vyšší, o kolik převyšuje faktický schodek roku 1947 ze státní uzávěrky. Než stejně jako by bylo nesprávné, vyvozovati cokoli z srovnání optického rozpočtového schodku r. 1947 a odhadovaného schodku na r. 1948 a nemělo větší cenu než hříčky, nebylo by také správné, činit závěry bez bližší úvahy, že schodek r. 1948 je daleko vyšší než schodek z roku 1947 — nehledíme-li totiž na onen schodek optický. Optický schodek r. 1947 byl způsoben dvěma okolnostmi: jednak příliš nízkým odhadem příjmů, jednak vysokým odhadem výdajů. Výdaje nebyly zčásti uskutečněny, zbyly však většinou úkoly, které měly být splněny. Pokud tedy tyto nesplněné úkoly — neuskutečené výdaje — v r. 1947 zatěžují rozpočet roku 1948, není možné k nim brát zřetel při úvaze o faktickém schodku r. 1947.

Rozpočet je nadmut přes krajnost

Nicméně i po této korektuře docházíme nutně k poznatku, že u srovnání s r. 1947 je rozpočet na r. 1948 nadmut přes krajnost... Vykazuje-li naopak schodek v době zvýšeného důchodu, o němž nemůže předpokládat, že bude podstatně stoupat, je schodek zlý, znamená, že toto hospodář-

ství nedovede přizpůsobit svou výdajovou stránku příjmům. Při tom musíme uvážit, že stojíme uprostřed exportní krise...

Josko: ... Ak by to malo íst takto ďalej, nielen že skonzumujeme podstatu, čiastočne zdedenú po našich predkoch a čiastočne vytvorenú už nami, ale zafašíme aj budúce generácie, ktoré budú musieť pracovať na úhradu schodkov, ktoré sme im zanechali.

Kde je koreň takéhoto nášho gazdovania? Prepáčte mi, ak by som sa mylil, keď diagnostikujem: Od skončenia vojny sme venovali viáčšie úsilie zmene vlastníckych pomerov k rôznym statkom než ich produkcii...

Komunista cituje harvárdskou universitu

Souček: ... Po první světové válce, s výjimkou roku 1921, až do roku 1926 bylo schodkové hospodářství. Teprve rozpočet na rok 1926 podle finančního zákona č. 207/25 byl vyrovnaný. Výdaje byly vyčísleny na 10.070,271.410 Kč, příjmy na 10.085,752.543 Kč. Jevil se tedy přebytek 15,481.133 Kč. Této rovnováhy bylo dosaženo změnou konstrukcí rozpočtu. Podle rozpočtu na r. 1926 byly vyloučeny investiční náklady státních podniků. Tím bylo dosaženo rovnováhy.

Při různých příležitostech je kritizováno schodkové hospodářství. I my jsme vedeni snahou, aby státní rozpočet byl vyrovnaný, a také již v r. 1948 dochází k podstatnému snížení rozpočtového schodku.

Dovolte mi, abych uvedl, co o této věci soudí Alvin Hansen z harvárdské university, USA. Na stránce 187 své knihy o národním hospodářství říká: »Pro veřejné hospodářství výdaje by měly být vázány ne v termínech zisku a ztráty státu samého, nýbrž spíše v termínech, týkajících se výsledků takových vydání na úplnou a účinnou funkci hospodářství jako celku. Fiskální politika je důležitým instrumentem pro stanovení zásad skutečného důchodu společnosti a pro regulování distribuce důchodu a majetku. V určité době bude zdravou politikou mít rozpočet v rovnováze a v jiné době by bylo zhožbné činit tak. Jenom v případě, že někdo uplatňuje maximy soukromých financí na veřejné hospodářství, se bude někdo zabývat problémem rovnováhy rozpočtu.«

Hospodaření státu nelze posuzovat jenom podle výsledku závěrečného účtu, neboť stát má řadu povinností, úkolů a služeb, které nemohou být vyčísleny závěrečným účtem.

Lidovec proti britským národohospodářům

Chytil: ... Pan ministr financí přichází letos při zjišťování únosnosti státního rozpočtu s novinkou, že totiž srovnává celkovou sumu státního rozpočtu s celkovým národním důchodem, jak praví, po vzoru zásad rozpočtové politiky, vypracované v posledních letech anglickými národohospodáři. Sám mám v této věci názor skeptičtější, v každém případě ten názor, že na základě pouhého srovnání celkové sumy národního důchodu a celkové rozpočtové sumy můžeme dělat málo spolehlivých závěrů pro únosnost rozpočtu, i kdybychom předpokládali, že odhad národního důchodu je dělán dobře... Domysleme si, že by bylo překonaným stanoviskem starati se o vyrovnanost rozpočtu, takže by schodkové rozpočty mohly být trvalým zjevem. Ročně by stoupala jistina státního dluhu a zvětšující se úmor a úrok z dluhu by ujídal vždy větší díl z daných příjmů. To by nakonec znamenalo, že by se stát dostal do situace, kdy by nemohl umořovat a úročit státní dluh a musel by jej nuceně anulovat nebo znehodnotit. A to je státní bankrot...

Socialista cituje lidovce i komunistu

Lindauer: ... Je nesporné, že stát má dnes mnohem více úkolů než dříve a že úhrada na jejich plnění se nalézá dnes obtížněji. Je proto nutno, aby potřeby více méně zbytné ustoupily do pozadí a především aby byly plněny úkoly skutečně nezbytné, jak již zde o tom také hovořil kol. pan prof. dr. Chytil. Daňové zatížení, které je hlavním zdrojem státních příjmů, se přiblížilo nebezpečné hranici únosnosti. Sám pan ministr financí uvedl ve svém exposé, že podíl veřejných dávek na státních příjmech podstatně vzrůstá a že se ze 73% celkových příjmů v roce 1947 zvýšil na 78%. Kdybychom však připočetli, říká pan ministr financí, ze zisku tabákové režie částku, která by odpovídala spotřební dani, činil by podíl státních příjmů z veřejných dávek dokonce více než 90% celkových státních příjmů.

Pan ministr financí uvádí dále ve svém výkladu, že ve srovnání s rokem 1947 je úhrn veřejných dávek odhadován pro příští rok o něco více než 3½ násobkem a že tedy zůstává celkem v hranici posuhu cenové a důchodové hladiny. Podíl na jednoho obyvatele jest ovšem relativně vyšší. V roce 1937 byl 850 korun, kdežto dnes, při zmenšeném počtu obyvatele, činí tento podíl 3.643 korun, t. j. o něco více než 4½ násobek. ... platový index nejnižších platových stupňů státních a veřejných zaměstnanců, u kterých je nejvyšší, dosahuje čtyřnásobku, u nejvyšších platových stupňů úřednických pouze 163% ...»

Dnešní daňové zatížení: 15.000 Kčs na rodinu

Ješ: ... Bylo zde mluveno již mnoho o té únosnosti daňové a správné bylo upozorněno, že k tomuto daňovému zatížení musíme přičíst také převážnou část vynosu tabákové režie, který je vlastně spotřební dani, čímž docházíme k tomu, že naše daňové zatížení činí v úhrnu 53 miliard, a rozpočteme-li je na hlavu — poněvadž to není dost názorné — nýbrž na počet rodin, kterých máme asi 3½ milionu, vychází, že na 1 rodinu připadá daňové zatížení asi 15 tisíc Kčs ročně. To není nijak malá částka; to je částka velmi podstatná, a to není ještě zdaleka všechno. Vždyť kromě těchto státních daní zatěžují každého poplatníka ještě dávky samosprávné a ještě různé příspěvky korporacím atd., takže skutečné zatížení veřejné ruky jde jistě do cifer daleko vyšších. Máme pak ještě zatížení oněmi mimořádnými věcmi, jako je intervenční fond a pod., takže tím se nám daňové zatížení jeví v podstatě vyšší, než by se zdálo z pouhých cifer státního rozpočtu...

Potud první hrst citátů z debaty, která trvala jen jeden den. Ježto od vytištění rozpravy do uzávěrky Dneška uplynuly jen tři dny, nestačili jsme zatím více zpracovat.

Bí

poznámky

Protikomunistický blok?

Palcovými literami projevili v komunistickém tisku své rozhořčení nad výsledkem sociálně demokratického sjezdu, a označili je za výhru reakce a jinde dokonce za přípravu protikomunistického bloku. Našel by se u nás pošetilec, který by se takovým plánem vážně zabýval? Což není všem reálně uvažujícím politickým lidem Československa zcela jasno, že bez komunistů a proti komunistům nelze u nás vládnout? Nikdo z rozumných lidí ani ve snu nepřišel na podobný nápad.

Ale ovšem na druhé straně naši komunisté musí se smířit s rolí jedné z několika politických stran. Musí se smířit s tím, že demokratická politika je kompromis. Národní fronta může fungovat jen tehdy, bude-li nesena duchem Šrámkova věčné platného: Dohodli jsme se, že se dohodneme. Vímé velmi dobře, že i v komunistické straně jsou velmi významní lidé, kteří mají dobrou vůli v tomto smyslu Národní frontu chápat. I tam je na vůdčích místech velmi mnoho lidí s vyvinutým smyslem pro politickou realitu.

Je určitý tón projevů slovních i novinářských, pro který u nás není dobře pochopení. A neručte se mylit: je to tón, kterým se obyčejně dociluje pravý opak toho, co bylo zamýšleno. Ani pan předseda ÚRO nemůže si v této zemi bez ohrožení své politické prestiže dovolit tento tón. Vzniká-li zcela automaticky, spontánně a neorganizovaně, obecný odpor proti takovému tónu, nejde o formování protikomunistického bloku, jde o zcela pochopitelnou odezvu duše národa proti něčemu, co je jí puvně cizí. Při dilemmatu: stranická policie či nestraný soud, česká duše obdobně promluví ve prospěch nestranného soudu, poněvadž ten, kdo koho chce, toho si zavře a dá do vězení, je v malé lásce všeho lidu českého od dob Karla Havlíčka Borovského. Ve všech těchto věcech daleko více než o politiku jde o etiku.

Rozumný, rozvážný, reálně uvažující český politik o tvoření protikomunistického bloku ani chvíli neuvažoval. Ale rozumní, rozvážní a reálně uvažující čeští političtí lidé, a nejen oni, vždy se najdou v jedné frontě, půjde-li o obhajobu určitých principů, jež jsou gruntem opravdu českého života

v této zemi. Dohoda, ano — diktát, ne — to je smysl a vůdčí idea každé opravdu české a československé politiky. Tedy žádný protikomunistický blok — ale ovšem účinná a pevná souhra všech, kdo chtějí opravdovou demokracii. *Jiří Zhor*

Státní zaměstnanec se táže

Otázka platů státních zaměstnanců má být konečně řešena. Je sympatické, ozývá-li se ve všech stran názor, že řešení být musí. Po dlouhé měsíce jsme odevšad slyšali, že platy státně-zaměstnanecké nemohou být upraveny dříve, dokud nebude provedena restrikce zaměstnanců ve státních službách. Přesvědčivost takového řeči se brzy ukáže. Je srovnatelnou, pronikneme-li podivuhodnou logikou, již jsou sptádány. Státním zaměstnancům se říká, že musejí strádat, poněvadž je jich příliš mnoho. Každý rozumný člověk smíří se s jakýmkoli omezením, řekne-li se mu, že to zatím jít nejdě.

Faktem zůstane, že státním zaměstnancům nebylo nikým dáno vysvětlení uspokojující. Ti se táží: Kdo zavínil nadbytek pracovníků ve veřejných službách? Zavínil si to zaměstnanec sami? Jestliže ne (a jistě ne!), pak dochází opravdu k pozoruhodné situaci, kdy je uloženo strádat někomu za viny, spáchané jiným, ne-li samotným ukladačem skromnosti a dárcem rozřešení. Je jasné, že nezavinili-li státní zaměstnanci zbytečnost veřejného správního aparátu, není ani spravedlivé, aby za to trpěli. Také není vkusné, jestliže se poškozenému dostává morálních poučení od těch, kteří jsou za škodu odpovědní. Státní zaměstnanci odpovídají vládě za svou práci, nikdy však za svou početnost.

Pozoruhodné tu je i to, že ÚRO, ač je pověřeno hájit spravedlivé požadavky a zájmy svého členstva, nezmohlo se na víc, nežli hlásání názoru oficiálního, jenž ukládá veřejným zaměstnancům trpět za viny nespáchané. Koho tu vlastně ÚRO zastupuje? Zazřili jsme dokonce, že v časopisu Školství a osvěta, vydávaném ÚRO, odpovídal redaktor pensístovi na jeho nářky tím, že mu radil, aby podal návrh na úhradu výloh, jež vzniknou zvýšením pensí. To prý je demokratické. Demokratické je patrně nehorázné chování k starým lidem. Nebo je to snad názor, že my vládneme a vy se starejte?

Státní zaměstnanci jistě neoplývají touhou jít hájit své zájmy do ulic. Bude-li vysvětleno, že pro hospodářské potřeby republiky je nutno je načas smířit se zkrácením odměn za práci, nebudou jistě nic namítat a podřídit se. Co však státní zaměstnanci nepochopí a neomluví, je způsob, jímž jsou za pomoci slovního kouzelnictví tlačeni do odpovědnosti těmi, kteří jsou odpovědní. *F. Humler*

Čínské zdi mezi námi

Případ: Jsi třeba učitelem, máš odsloužených 21 služebních let, za první republiky jsi žil 12 let mezi Němci v pohraničí (taky někde až za Horou Sv. Kateřiny, kde jsi celý den musel mluvit jen německy), v letech 38—39 ses asi třikrát stěhoval a zničil nadbytek, jsi ženatý, máš děti, chtěl bys být konečně blíž pramenům vzdělání, dokonce máš za lubem jakési studie, k nimž by se ti hodily pražské knihovny, výstavy atd. — co uděláš? Poněvadž nemáš rád velkoměsto, zažádáš si o přemístění na některý pražský venkovský okres. Domníváš se: o přírodu takto nepřiđu a z města si užiji právě jen to, co na venkově nenajdu, co však nutné pro svou práci potřebuji. Ale, příteli, se špatnou se potážeš. Především: žádost nestačí, ani důvody v ní uvedené; je záhodno, abys po řadě obešel jistě veličiny, jež o tvých věcech rozhodují s přiznáním a poněkud novým gestem suveréna. Revoluční vymoženost, učitelská rada na okrese, kam se chceš dostat, prakticky rozhoduje o umisťování učitelů z jiného okresu. Je na bile dni, že má především zájem o to, aby svůj státeček udržela pohromadě v tradičních rysech a tvářích. O nic není menší zájem, nežli o své velce. Namítáš, že na okrese je řada lidí mladých, dokonce začínajících a odborně nekválikovaných. Nebylo by vhodné, aby mladý muž nebo mladá slečna poznali ten kousek světa, jenž je naší vlastí, jako jsme to činili kdysi my, kteří jsme se neptali a šli, kam nás poslali? Nebylo by v jejich prospěch, kdyby se aspoň na čas pustili Prahy, svých protektorů, a odešli za poznáním českého lidu na venkov, za lidověchovnou prací do míst odlehklých a za nekomunistickou zkušeností kamsi jinam? Nic takového se neděje. Dnes pražské okresy jsou pevně opásané urputnou zbrojí čínských

zdi a úzké osobní zájmy veli nedbat práv ostatních v zemi. Stala se pozoruhodná věc: z učitelské samosprávy byla ukuta zbraň proti učitelstvu. Školní úřady, jak se zdá, ještě se nezmožily na víc, nežli na krčení ramen nad novou lidovědemokratickou praxi. Přáli bychom jim, aby byly pány ve svém domě. Co však zatím? Zatím, milý kolego, padni na kolena před novou, tentokrát kolegiální vrchností — a začne vši naděje! *F. H.*

Naučí se vysokoškolák politice?

Schylovalo se opět k bouřím na fakultách, a valné hromady fakultních spolků byly, tak říkajíc, za dveřmi. Vzpomínali jsme na probdělé noci loňských voleb, plných osobního sočení, syčení, piskotu, dupání, demagogie rétorů, unesených zvukem vlastního hlasu. Bylo nám úzko. Bylo úzko také učeným studentům z filosofické fakulty, i stali se iniciátory Národní fronty na filosofické fakultě university Karlovy. Vymyslíli plán a jali se obcházet plenární i výborové schůze fakultních politických organizací. — Plán spočíval ve třech bodech:

1. budou čtyři kandidátky a žádné bloky, nebude štvání a rekriminací;

2. vypracuje se společné programové — ideové i akční — prohlášení v duchu Národní fronty;

3. jako symbol, strážce a garant tohoto programu a spolkové spolupráce bude za předsedu zvolen kolega-nestraník s přiměřenými osobními kvalitami.

Ti, kdo předkládali ostatním tento návrh, neopomněli zdůraznit, kdykoliv vyslovili souslovi „Národní fronta“, že běží o uskutečnění Národní fronty nikoliv podle jejího dnešního stavu, ale podle ideálního modelu NF, který snad každý pořádný Čechoslovák ještě cítí jako postulát a o jehož naplnění jest každému usilovat.

Dále mluvili o proudech, které se zdvihají v neorganizovaném studentstvu. Studenti jsou syti tahanic a štvání, chtěli by spolupráci. Tyto proudy je třeba podchytit. Nedělat o volbách výstupy pro hloučků těch, kdož si chtějí jednou za rok zakřičet a zahvízdat. Dále mluvili o roce 1948, o založení nové studentské tradice, o funkci studentstva v národě, o studentstvu jako o duchovní a mravní pátěři národa. Také mluvili o mezinárodní situaci, o těžkých časech, do nichž musí kráčet sjednocen národ a tudíž i jeho avantgarda — studentstvo. — Říkali: „Buďme vzorem ostatním fakultám, buďme vzorem těm politikům nahoře. Když se oni nedovedou dohodnout, dohodneme se my mladí! Ukažme našim otcům, jak se má dělat politika! Ukažme, že Národní fronta je živá potřeba a také živá skutečnost!“

První schůzky NF filosofů se rozvíjely slibně a iniciátoři si mnuli ruce: Komunisté se informovali na kolegu, který byl navržen za nestraničského předsedu, a po mnohých námítkách a rezervách řekl jeden z nich: „Dostali jsme také informace, že nám bude možná přijatelný.“

Zlý osud však tomu nechtěl, aby filosofové ve svornosti skončili započaté dílo. Především se informace neukázaly tak příznivými a osoba předsedy byla komunistům dále nepřijatelná, ač princip sám (nestraničnost předsedy) in theoria přijímal. Nastaly tudíž komplikace. — Společné prohlášení bylo sepsáno a téměř podepsáno, načež se objevil v komunistické propagační skřínce původní komunistický návrh s textem v rámečku: „Jistě není jediného slušného člověka, který by nepodepsal tato slova, vybízející k jednotě studentstva. A jistě je většina slušných lidí i ve straně nár. soc. a lidové. V jednání studentské NF mají zástupci těchto stran na vybranou, chtějí-li se také zařadit mezi slušné lidi či ne.“ Sociální demokrati po tom odmítli — spolu s ostatními dvěma stranami — dále jednat, dokud nezmizí text v rámečku. Dalo jim mnoho práce — a snad se jim to ani nepodařilo — aby přesvědčili strážce textu, že podobný postup není fair. Komunisté se hájili tím, že nechtěli jednat za zavřenými dveřmi a že chtěli publikaci předejít tomu, aby ostatní od započaté dohody ustoupili... Jiný však řekl: „Vždyť jste mohli udělat totéž!“... Nebylo v tom jistě zlého úmyslu, ale psychologicky to bylo tak pochybené, jak jen možno. — Nakonec vypukly zmatky kolem data valné hromady, ve kterých se nakonec nevyznali ani všichni zúčastnění. Jisto je, že národní socialisté, lidovci a sociální demokrati se cítili zaskočení příliš brzkým datem valné hromady. Sociální demokrati se snažili do posledka slepit rozklizené, ale národní socialisté a lidovci již nechtěli ani slyšet.

Byla pak valná hromada, prý poměrně slušná, nicméně

na hony vzdálená obrazu, který naučil národním frontovníkům na mysl při první schůzce.

Právě v těchto dnech rozesílají sociálně demokratičtí vysokoškoláci kolegům z ostatních stran návrh na zřízení Národních front studentů jakožto stálé instituce, paralelní všem studentským odborovým organizacím. Navazují tak na své zkušenosti z jednotlivých fakult a z krajových SVS, na starou praxi brněnských kolegů, kteří dokázali neupřít odborovost v politikaření, a na své politické ideály svrchu popsané. Kromě toho jim tane na mysl studentský debatační klub, který navrhuje kolegové komunisté a z něhož by mohlo vzejít něco, co by se velmi podobalo „klubům NF“, popsaným v 28. čísle D n e s e k u. Byla by to jakási studentská Kulturní jednota, jenže živější a fungující...

Do těchto Národních front studentů by se přenesly všechny sporné otázky, které tížily jako múry fakultní spolků a vysokoškolské svazy, nemluvě ani o kusém Ústředním svazu čs. studentstva. Národní fronty mají velké výhody. Především je to uzavřená společnost o malém počtu účastníků. Je stará zkušenost, že se lépe a věcněji jedná, když není obecnost, chvilového sensace a siláckých činů; malý počet prospívá proto, že osm se vždycky lépe dohodne než třicet osm. V Národních frontách je možno mluvit naprosto otevřeně — a také se mluví, jestliže se sejdou ze všech stran ti správní lidé. Čtenáři novin by se podivili, kdyby byli přítomni podobnému správnému národní frontovnímu jednání. Určitě by pocítili zadostiučinění a větší uspokojení nad dobrou vůlí svých zástupců než nad rozjítřujícími palcovými titulky svých denků. Třebaže je těžké dosáti i jen této otevřenosti, není to nejtěžší. Nejtěžší je potom najít rozumný, všem přijatelný, schůdný kompromis. A právě tomu by se měli mladí lidé učit v NFS. Neboť to je pravá škola politiky, to jest věci obecné, společné, nikoli partikulární a stranické. Poznávání druhých z autopsie a jednání s nimi je tisíckrát užitečnější než prostocvičky v jedné stranické příhrádce.

Bylo by škoda a byl by to hřích, kdyby politické organizace vysokoškoláků nepřistoupily na sociálně demokratický podnět jenom proto, že vyšel z jiné politické organizace. Vždyť, konec konců, někdo začít musí. Sociální demokratičtí mají nejpříznivější předpoklady k tomu, aby byli slyšeni ode všech. A každý podnět nestranický by za dnešních poměrů zůstal voláním bez ozvěny.

Uskutečnil-li se NFS, máme předem tři rady pro ty, kdo v nich budou zasedat:

Všichni, ale zejména komunisté, nechť prohloubí své znalosti individuální psychologie, aby se nestávali hrobaři vlastních návrhů a cílů;

všichni, ale zejména národní socialisté a lidé, nechť se zhostí negativismu a žijí z vlastních kladů, ne z popírání komunistů;

všichni, ale zejména sociální demokratičtí, ať ještě víc prohloubí své schopnosti synthesy a trojivosti.

Mladí lidé se musí zbavit vzájemného podezření. Musí také likvidovat všechny skutečné i domnělé příčiny u sebe i u druhých, které k tomuto podezření vedou. Pak bude NFS žít a vzkvétat. Prospěch by nebyl jen studentský, prospěch by měl celý stát.

Václav Holešovský

Po čtvrt století

Anglický rozhlas, BBC, dožil se pětadvaceti let. Náš rozhlas dovrší své čtvrtstoletí v příštím roce; pravidelné vysílání bylo zahájeno 18. května 1923; stan, který půjčila Prázdňinová péče, telefonní mikrofon, který půjčilo ministerstvo pošt — a pianino — s tím začínal náš rozhlas před čtvrtstoletím.

Zdá se, že ve věku, jehož podstatným prvkem je technika, dozrávají technické vynálezy daleko rychleji než v době dřívější. Jak dlouhá cesta vede od prvního Gutenbergova tiskařského lisu přes Königův rychlolis k dnešním rotačkám! První auta se objevila na sklonku minulého století. A kolik jich jezdí po světě dnes a jaká jsou! První letadla vzlétla v prvních letech tohoto století. V druhé světové válce byla už rozhodujícím činitelem. — Jak krátká doba je — poměrně — mezi prvními zprávami o tom, že se vědě podařilo rozbit atom, k výbuchu atomové pumpy v Hirošimě!

Před čtvrtstoletím nebylo mnoho těch, kteří slibovali rozhlasu větší budoucnost. První — na př. Marconiho — přijímače nevypadaly slibně. Cívek, knoflíků, elektronek, drátů a j. měly až až. Trvalo dosti dlouho, než celá ta složitost pro-

mluvila lidským hlasem nebo troškou hudby. Ne, nebude z toho nic! říkali někteří. Tak ještě trochu zábavy pro ty, které to zajímá, ale nic víc.

Za čtvrtstoletí stal se z rozhlasu činitel, jehož moc a vliv je těžko popsat. Nezná hranic a nezná stěn příbytků. Jde přes moře a přichází do pokoje a kuchyně pomalu, jednoduše, jako vzduch.

Jak působí tento rozhlas na lidi, na jejich myšlení, na jejich život, na jejich poměr k veřejnému životu, ke kultuře? Mnoho a mnoho psychologů a sociologů by musilo hodně zkoumat, uvažovat, než by dohromady vypsali, co dala tato instituce lidstvu. Technicky je rozhlas stále dokonalejší. Typy přijímačů na podzimním veletrhu budou jistě dokonalejší než typy z jarního veletrhu. Při tom není vyloučeno, že rozhlas nás ještě překvapí některými novými, přímo převratnými vynálezy. Stačí jen vzpomenout na užiti krátkých a ultrakrátkých vln, které kdysi byly považovány za něco, co je možno sfláknout radioamatérům, aby si měli s čím hrát a aby na jiných vlnách se nemotali. Stačí jen vzpomenout na radar a na televizi.

Daleko nesnadnější to bylo tam, kde šlo o užiti nové kulturní instituce, rozhlasu, jak ji dal světu vynálezci, inženýři, radiotechnikové. Tu je vidět, jak stále lidé nemají tento nástroj plně ve své moci, jak stále a stále se učí na něm teprve hrát, stále hledají, jak by nejlépe s jeho pomocí udržovali trvalé, působivé a užitečné spojení s tím X, kterému se říká: posluchači rozhlasu.

Rozhlas je novým druhem komunikace. Tvoří nové cesty. Jak významné jsou tyto cesty, ukázala právě práce BBC za války. Dovede někdo vyličit, jak by to vypadalo za druhé světové války, kdyby nebylo rozhlasu? Rozhlas je novým druhem styku mezi lidmi. Je svým způsobem demokratický; je pro všechny. Technicky je rozhlas stále dokonalejší. Ale i na něm je vidět, jak vývoj lidské společnosti zůstává v mnohých svých oborech za prudkým vývojem techniky. Technika někde pracuje hodně do prázdna: vyrábí velmi dokonale stroje, přístroje, ale není dosti lidí, kteří by dovedli těchto výmožností techniky užiti plně ku prospěchu lidstva. Technika nenalézá rovnocenného a technického partnera. V. G.

Lidospráva a občanstvo

V nové ústavě naší republiky bude i ustanovení o národních výborech. Vidíme, že je pevným úmyslem dáti lidovým orgánům veřejné správy plnou zákonnou pravomoc, ale i přesné vymezení jejich práv a povinností. Bude i nevyhnutelně nutné stanovit pravomoc členů a funkcionářů národních výborů a hlavně jejich odpovědnost vůči nadřazeným lidovým orgánům. Ze své praxe vím, že je to vroucí přání těch samosprávných činovníků, kteří chápou důležitost práce, k níž se přihlásili.

Uvedu tři případy, jež neslouží dobrému jménu lidosprávy. Přednostní uchazeč (zahraněční voják, politický vězeň, který se bohužel vrátil do vlasti příliš pozdě) po krizové cestě obdrží konečně výměr, jímž je ustanoven národním správcem podniků. Národní správy se však nemůže ujmouti, jelikož dosavadní správce se z podniků nehne. Nový národní správce použije všech možných prostředků, aby se mohl funkce ujmouti, až ZNV výměr potvrdí a nařídí ONV nebo MNV, aby nového správce uvedl do jeho funkce. Co myslíte, že se stane? Nic, výměr ZNV zůstává pouze výměrem, jelikož podrízená složka lidosprávy jej neuznává. A tak nový národní správce chodí a ptá se, proč máme zákony, proč se nedodržují, a kde je jaké právo.

Další případ. Národní správce fy J. Klinger, mechanická tkalcovna v Jindřichově u Rumburka, převzal podnik v desolátním stavu. Jen jeho plní a prací stal se podnik aktivním a prosperujícím. Dnes má zakázky do zahraničí a za výrobky dostává cenné devisy. Platí řádné daně a odvedl značný zisk FNO. Takto si představujeme vedení našich podniků. Tovární objekt však obsahuje i obytné stavení, kde je soukromý byt, dále kancelář a speciální skladiště pro hotové zboží a suroviny. Stavení tvoří podle knih a hypotéky podstatu podniku a nemůže být odděleno. MNV však to nechce uznati a usnesl se, že stavení bude z podstaty vyjmuta a zřídí se v něm mateřská škola a dětský útulek. Prý je to prospěšnější. Při tom je v obci 117 volných a neobydlených objektů, z nichž nejeden by k tomuto účelu plně, ba i lépe vyhovoval. Národní správce, aby zajistil plynulý chod podniku a uchránil státu majetek, běhá v Praze po úradech a hledá oporu a pomoc.

Třetí případ je kuriozita. Jednota Sokol v Čelákovcích má sokolovnu. Místní spolky pořádají v ní své plesy. Již loň-

ského roku v říjnu si jednota uspořádala všechny termíny a přihlášeným spolkům sál zadala. Pro sebe si rezervovala sál na 1. února 1947, a 27. prosince 1946 si zažádala MNV o povolení plesu. Při podání žádosti se jednota na MNV dověděla, že komunistická strana si podala také žádost o povolení plesu na 1. února a také v sokolovně. Jednota namítala, že jí není nic známo, a že jako majitelka sálu nebyla místní komunistickou stranou o pronájem požádána. Přesto však předseda MNV prohlásil, že se jednota Sokol musí s komunistickou stranou dohodnout. K dohodě nedošlo a MNV pořádání sokolského plesu nepovolil, ples se nekonal a ztráty finanční si nesla jednota sokolská sama.

Z toho možno vyvodit, že v mnohých případech nejsou členové národních výborů na místě.

Alois Fířt, zemský poslanec

Noviny a kultura

Výraznými diagramy bylo nedávno kdesi zdůrazňováno, jak málo místa věnuje náš denní tisk otázkám kulturním a jak zejména v některých listech je kultura, na rozdíl od sportu, opravdovou popelkou. Noviny, které neslouží výslovně některé politické straně, vycházejí z tohoto známkování kulturnosti poměrně líně než noviny vysloveně stranické. Důvod: orgány politických stran musí povinně otiskovat kdejaký sebe tučovější a obsahově často naprosto sterilní projev některé významnější stranické hvězdy, a právě tato řečnování stranických božstev na páse zabírají ve všech stranických časopisech tolik místa, že na kulturu ho zbude velice málo. A to ještě stranicí nebesané žárlivě jeden druhému na centimetry přeměřují místo, které bylo dáno pro přetisk takových projevů k dispozici. Jak málo místa zbývá pak pro kulturu, a zejména ovšem pro tu mimopražskou! A jsou ještě třeba takové divadlo a hudba přímo privilegovány proti vědě, jejíž činnost v přečetných jejích úsecích jakoby novinám nestála ani za zmínku! Národ, pro jehož obrození kultura všech odvětví kulturního usilování tolik vykonala, je hlasem svého veřejného mínění, novinami, ke kultuře pramálo vděčný. Není to především vina politiků, kteří chtějí v novinách slyšet především jenom sebe?

Jiří Zhor

Umění, lid a lidé

V Praze je výstava Alšova monumentálního umění; dala mnoho práce a stála velké peníze; kdo však na tuto výstavu nechodí, je lid. Což je nový — liličák jíž? — důkaz, že to neklape tam, kde je řeč o lidu a umění. Důkaz hmatatelnější o to, že odpadá námitka, že se zde lidu nabízí něco, čemu nemůže rozumět, neboť není-li jíž Aleš národním a lidovým umělcem, pak český národ nemá umělců vůbec. Jak na to? — Představte si, že by prostého muže z ulice někdo oslovil takto:

„... Jsi povinen přijímat tyto dary, jež jsou z největších vůbec, se stejně otevřeným srdcem a s onou dychtivostí, jež je pro tebe tvořily. Nikdy nebudeš za ně dosti vděčný. Vždy znovu a znovu poznávat Alšovo umělecké dílo, toť cesta, kterou živné jeho mízy budou tě posilovat v těch čnostech, jichž se žádný lid světa nesmí nikdy vzdát, chce-li být a trvat národem — především v lásce k svobodě a k jednotě v národě a národa.“

Co by tomu říkal prostý muž z ulice? Divil by se, proč k němu někdo tak podivinsky hovoří, proč k němu mluví slovy, které není zvyklý slyšet, proč s ním hovoří tak podivně vzrušeně. Prostý muž z ulice by nechal asi muže tak podivně hovořícího stát a šel by dál. A přece se tak stalo: uvedená slova neproněs podivinský muž k prostému muži z ulice, ale jsou to slova z deklarace k českému lidu, kterou český lid má být šetrně upozorněn, aby se přece jen šel podívat na Alšovu výstavu. Zde nepomohou plamenné manifesty. Zde pomůže jen základní umělecká výchova lidu. Často říkáme, že lid je základem veškeré moci v republice. Je opravdu lid u nás i základem veškeré kultury? A není-li tomu tak, nutno o to usilovat.

V. G.

Krajinská žurnalistika

Pokud se ještě neodstěhovala do mutačních stránek pražských deníků, a pokud žije či živoří v starém typu krajinských časopisů, je namnoze ještě na míle vzdálena opravdové a pečlivé službě regionalismu, tedy tomu, co by mělo být jejím existenčním smyslem. Čteš východočeský časopis, a shledáváš se tam s dlouhým životopisem řeckého generála Markose. Ne, nemá vztah k východním Čechám, narodil se

kdesi v Malé Asii — ale zmínka o něm vyplní podstatnou část první stránky listu. A takové »vaty«, regionalistický ničím nezdůvodněné, najdeš v přemnoha našich krajinských listech spousta. Dodávají jí patrně veliké pražské korespondenční kanceláře, ale regionalistický tisk nemá dělat Praha, ten má být celý vyhotovován na venkově, a takový Alois Hajn na příklad krásně kdysi ukázal, že jde dělat krajinské časopisy skvěle úrovně. Dá to ovšem pernou práci a nedá se to dělat jenom nůžkami. Je nutno organisovat k takové pip-lačce poctivý a svědomitý okruh pracovníků — ale to už je regionalismus, ani v něm bez práce nejsou koláče. Věci, na něž by bylo možno a záhodno upozornit, bylo by spousta, jen to umět a jen chtít.

Jiří Zhor

Námět k volební agitaci

Píše prostá občanka: »Nešlo by usměrnit agitaci pro příští volby dohodou celé Národní fronty tak, že by všechny strany upustily od vydávání plakátů a letáků, a agitace by se děla stejnoměrnými relacemi v rozhlase? Ty by si poslechli všichni, kdežto tiskoviny nečte skoro nikdo. Dobře jsem si toho všimla při schůzích před posledními volbami. Všechny strany rozdávaly celé hrsti papíru, o který ani stranicí neměli zájem. Ušetřilo by se tím hodně práce s tiskem, nalepováním (a strháváním druhými stranami), ale hlavně by se tím ušetřilo mnoho papíru, jež bychom mohli prodat do ciziny a získat jiné potřebné zboží, anebo by se mohly natisknout školní knihy. Představuji si, že by agitace rozhlasem měla vyšší úroveň, byla by pravdivější, vedli by ji odpovědní stranicí tam nahore a mezi námi zde dole by nebyla pak snad taková řevnivost.« Pisatelka dodává: »Snad to, co vám píše, je neproveditelná pošetilost — pak dopis jednoduše zahodte, neodpovídejte mi, prosím, škoda času, sleduji jen ten cíl, aby se u nás hospodařilo šetrně a lidé mezi sebou se zbytečně nerozeštvávali.« — Ne, nezahodíme ten dopis, naopak myslíme, že stojí za otištění, protože mnoho žen a mužů soudí o volební agitaci podobně jako paní F. Pánková, žena strojníka, z Padochova u Brna.

V. G.

Černá kronika

Naši intelektuálové asi čtou v denních novinách nejčastěji vedle politických zpráv jen kulturní hlídku, ale toto stanovisko budou muset opustit. A budou muset pozorněji než dosud čtou, číst i profánní kroniku denní — černou kroniku. Zpronevěry, hospodářské nepořádky v družstvech, v národních podnikcích, v různých institucích, případy, loupeže, násilnosti, působené zejména mladými lidmi — je toho v poslední době tolik, že nelze utíkat do věži ze slonové kosti. Budujeme po druhé svůj stát, ale současně dovoluujeme červotoči, aby jej ohrožoval v základech. Bez mravní obrody všecko úsilí budovatelské na poli hospodářském i jiném stane se ilusorní. A zatím co by předseda ÚRO měl hrozit nejpršnějšími tresty těm, kdo kradou a loupi národní majetek, vynášejí kletby řád těm, kdo se odváží demokratickým právem svého členství v ÚRO tuto instituci kritizovat. Dnes právě je povinnost jít mezi masy. Defraudanti veřejných peněz se musí opravdu trestat. Rozebíratele národního majetku musí být klepani přes prsty. A naše bezpečnostní orgány musí si uvědomit, že nejen státní bezpečnostní problémy, ale i problémy ryze kriminální jsou problémy krajně důležitými, a že největším ohrožovatelem socialistického řádu v zemi jsou zloději veřejného majetku a rušitelé osobní i majetkové bezpečnosti. Černá kronika soustředěnému útoku lidí dobré vůle snad přece nakonec neodolá.

Jiří Zhor

politika

Ivan Geisler

Variace na thema »o svobodě tisku«

Není tomu ani po prvé a jistě ani naposled, co české čtenáře, návštěvníky filmů a divadel zaujala otázka, stará jako lidská historie: co je to svoboda a jaká je její hranice, aby se nestala ani nástrojem zvůle silných jedinců, ani zase aby pod záminkou kolektivního blaha

nebyla škrcena tak, že by vznikalo nové nevolnictví těla a hlavně ducha. Tento spleťitý problém byl nedávno též řešen i na pražském sjezdu novinářů z celého světa, avšak jednoty názoru dosaženo nebylo. Naposledy se tímto hlávolamem zabývá sovětský spisovatel A. Simonov ve svém zdramatisovaném »pamfletu« (vlastní charakteristika autora!), nesoucím název »Ruská otázka«.

Obsah Simonovovy hry je tento: Mr. Smith, mladý americký žurnalista, dostane od svého šefa — tiskového magnáta — příkaz zajet do SSSR a napsat o něm knihu, která by jej obviňovala, že chce válku. Američan se předsvědčí o opaku a jako čestný muž napíše pravdu: SSSR válku nechce. Za tuto opovázlivost jej šef bez milosti existenčně zničí. Mr. Smith však zůstává nezlomen a hodlá dále pokračovat ve svém boji za Ameriku Lincolnovu proti Americe trustů.

Po řemeslné stránce je tato hra napsána rutinově a efektně, i když poněkud trpí schematicismem charakterů, jako ostatně každá agitka. Pokud se týče osobního osudu Mr. Smitha, jak je ve hře líčen, musí každý slušný člověk být na jeho straně a tím zajisté i na straně té Ameriky, kterou tento ideální typ novináře reprezentuje. Avšak v přemýšlivém diváku nutně po představení hlodají některé další otázky. Vyjmenujme si alespoň ty nejdůležitější:

1. Mohl divadelní příběh, vykonstruovaný Simonovem, v USA prakticky nastat?
2. Když ano, je možno jej pro poměry v USA zobecnovat?
3. Možno pranýřované poměry pokládat za typické pro každý kapitalistický systém?
4. Je dostatečnou zárukou svobody tisku kterýkoliv systém nekapitalistický?
5. Jaký systém by mohl být považován za ideální?

Autor hry hned v předmluvě k své hře prohlašuje výslovně, že ji nechce lokalizovat, nýbrž že celé o morální bahno, jež jeho kus odhaluje, považuje za příznačné pro každý systém kapitalistický.

Nedávno prof. Tomsa správně zdůraznil, že nutno bedlivě rozlišovat mezi vlčí svobodou do extrémů vyhnaného kapitalismu a mezi křesťanskou svobodou liberální. A socialismus, nemá-li být na jedné straně krokem vpřed a na druhé straně krokem vzad, musí úzkostlivě zkoumat, zda je lépe z liberalismu odmítnout vše, anebo jen to špatné. Liberalistické pojetí tiskové svobody nepatří mezi nejhorší stránky tohoto učení.

A. Simonov celkem výstižně vykreslil záporny a stíny kapitalistické svobody tisku v USA. Je pravda, že tento tisk často posluhuje i nejpodlejšími machinacím všemocných finančníků. Je pravda, že pro něj neexistuje lež dost velká, kterou by neotiskl, domnívá-li se, že na tom vydělá. Jeho prodejnost a immoralita je mimo diskusi. Ovšem nemělo by se přehlédnout, že naopak je neméně ochoten přinést také každou ryzi pravdu už proto, že obvykle vynese víc než krátkonohá lež. Vždyť je-li víra čtenáře v seriosnost listu otřesena, prostě jej příště nekoupí. To je obchodně negativní stránka planých sensací.

Avšak jinak svoboda tohoto tisku je nade vši pochybnost. Americký tisk může uveřejnit každou zprávu, kterou se mu uveřejnit zlíbí. Nemá nad sebou žádné autority, tím méně úřední. Když si v Americe novinář vyhlédne šefa s linií, jež odpovídá jeho přesvědčení, může psát svobodně. Námitky zde znějí: ano, jenže kolik majitelů novin svobodně rozhoduje o své línii v sousedství obrovských novinových koncernů? V USA dnes existuje asi 2000 deníků, desetitisíce časopisů v to nepočítaje. Z tohoto počtu asi 300 listů je ovládáno 56 koncerny, které mají dohromady vysoké procento nákladu. Komunistický pramen udává 80%. I kdybychom připustili, že všechny tyto koncerny táhnou za jeden provaz — čemuž tak není už proto, že se všechny na prvním místě

řídí kapitalistickou zásadou dosažení nejvyššího zisku a tedy naopak stojí proti sobě v neostřejší konkurenci — přece mimo trusty ještě zbývá 1700 listů nezávislých (z 12 obřích sem patří 2), jejichž majitelé nejsou nikým vázání, ani kontrolování, ani nejsou povinni šířit uniformní státní ideologii. Ostatně při systému americké absolutní osobní svobody je americkým producentům i konsumentům každá strava z jednoho hrnce z duše protivná.

Bylo by však nesprávné se domnívat, že se v USA proti tomuto mocnému postavení kapitálových společností nic nepodniká. Amerika si již uvědomila nebezpečí, které jí odtud hrozí, a proto — stejně jako v Anglii — ustavila zvláštní komisi, která má veškeré finanční vlivy v tisku odhalovat a postavit tak pod veřejnou kontrolu. Z uvedených důvodů jistě není přepjaté se domnívat, že kdyby dr. Smith (který ve hře symbolisuje kladný typ amerického novináře vůbec) byl podnikavější, jeho divadelní osud jej stihnout nemusil. Když jeho přítel odmítl, mohl se poohlédnout po jiných vydavatelích a jistě by se našel takový, který mu jeho feuilletony otiskl. Já sám bych mu mohl poradit na př. osvědčeného přítele SSSR H. Wallace, který by tak jistě učinil s ochotou, nebo komunistický Daily Worker, který by tak zajisté učinil s nadšením, zvláště kdy by při tom současně mohl pranýřovat metody Mr. Macphersona. Něco takového by právě v USA byla pro Mr. Smitha tak sensační reklamou, že by nakonec na tom i několiknásobně vydělal.

Jako svědka obhajoby mohli bychom uvést též i KP, jež o knize Edgara Snowa »Američan se dívá na SSSR« (kterou velmi chválí), napsala, že její autor se jako Mr. Smith v Simonově hře »takovou obětí reakčních vydavatelů« nestal, »protože má příliš velké jméno«. Z toho plyne, že i KP soudí, že v USA lze umlčet nejvýše hlas osobnosti ne dost významné. Zajímavá jsou též slova Ilji Ehrenburga, který po svém nedávném návratu ze Spojených států napsal:

»V Americe... mají... mnoho knih o SSSR, psaných Americany. Některé jsou správné, jiné povrchní a skreslené.« A dále: »Američan je mírumilovný a přesvědčil jsem se, že si přeje přátelství se SSSR. Jsem přesvědčen, že proti tiskovým lžím je imunní, že je poměrně vyspělý a v myšlení nezávislý.«

Prvá věta je svědectvím, že tedy v USA mohou, a skutečně existují správné, t. j. objektivní knihy o SSSR. Druhá potvrzuje skutečnost, že americký tisk nemá na své čtenáře vliv neomezený. To potvrzuje i fakt, že při presidentských volbách bylo proti Rooseveltovi 85 procent amerického tisku, a přece v nich vyhrál většinou, nikdy před tím nedosaženou. Vysvětlení tady ovšem nutno hledat též v tom, že vedle novin je v USA velkým zdrojem zpráv též rozhlas, na novinách převážně zcela nezávislý. Důležitým dokumentem v tomto směru je též otevřený dopis sovětských spisovatelů americkým kolegům, ve kterém se tyto vyzývají, aby vystoupili a bojovali proti americké válečné propagandě. Mohli by je k tomu sovětské spisovatele vyzývat, kdyby nevěřili, že v USA mají spisovatelé dost velkou publicistickou svobodu, aby mohli vystoupit i proti politice vlastního státu?

Již na počátku jsme připustili, že kapitalistického tisku lze zneužívat. Dodáváme, že je stejně nepochybné, že lze zneužívat každého tisku. V podstatě tolik ani nezáleží na organizačním principu, jako spíše na zásadách osob, které noviny vedou. Ale ježto nikdo na světě nemá monopol na lidské ctnosti ani neřesti, tímto způsobem zkoumáním bychom daleko nedošli. Můžeme pouze se pokusit o zjištění, který systém sám o sobě lze zneužít nejméně, t. j. volit ze všech zel to nejmenší.

Vezmeme-li pojem kapitalistického tisku orthodoxně, shledáme, že je jím nazýván tisk ve všech zemích, kde vládá resp. dosud vládně hospodářský řád kapitalistický. Do této kategorie pak ovšem musíme stejně zahrnout tisk

nacistický, fašistický, španělský atd., jako tisk severo-jihoamerický, australský, jihoafrický, anglický, švýcarský, skandinávský a pod. Již na první pohled je každému zřejmo, že toto označení zahrnuje úplné protivy, a je proto nevystižné. Vždyť jsme tu postavili vedle sebe tisk nacistický a fašistický, a s tiskem ryze demokratickým. Mezi těmito dvěma skupinami se však jeví dva velké rozdíly. Tady je nutno si uvědomit, že fašistický tisk de facto neovládali jednotliví kapitalisté ani kapitálové společnosti, kteří či které by měly možnost psát, co by chtěly, nýbrž politický režim, reprezentující nejvyšší vůli ve státě. V demokraciích však tisk nikdy není ovládnán státem, respektive protežovanými odborovými korporacemi, nýbrž individuálními podnikateli nebo rovnoprávnými politickými stranami, na úřední vrchnosti nezávislými. Hlavně proto nelze vedle Goebbelsova tisku stavět kterýkoli kapitalistický, avšak nezávislý tisk. Principálně pak musíme mezi demokratický tisk počítat i tisk americký, ač je pravděpodobné, že na škále ethické kvality je nutno v průměru jej řadit mezi nejhorší.

Tisku kapitalistickému se často klade za vzor tisk socialistický, resp. t. zv. lidově demokratický, který zabírá komercialisaci tisku, a právo na kontrolu i regulaci tisku svěruje státu, resp. důležitým, t. zv. »celonárodním« korporacím. Ačkoli v konečných cílech je jistě velký morální rozdíl mezi ním a tiskem fašistickým, docházíme současně k velmi závažnému poznatku, že v organizačním principu se socialistický tisk těsně přibližuje k fašistickému. Chceme-li být důslední, můžeme této skutečnosti použít k tomu, abychom si stanovili jednoznačné organizační dělitko, které je současně dobrým vodítkem i v otázce pojetí svobody tisku. Podle něho ovšem již nemůžeme rozlišovat tisk kapitalistický a socialistický, nýbrž tisk individualistický a kolektivistický, anebo ještě přesněji, tisk demokratický a tisk etatistický. Tato dělicí čára je vستیžná, neboť se s pojetím svobody tisku u obou táborů kryje. Ovšem, že i u etatistického tisku kvalitativně nalezneme velkou řadu odstínů. Je jistě diametrální rozdíl na jedné straně mezi daleko nejhorším tiskem nacistickým a daleko nejlepším tiskem ruským.

Podrobné srovnání jednotlivých typů obou základních kategorií by nám jistě přineslo mnoho pozoruhodných objevů. Nejvíce nás však zajímá jednak srovnání tisku ruského a amerického jako případ speciální, daný naším thematem, a jednak zásadní srovnání nejlepšího tisku demokratického a etatistického, neboť jen z této konfrontace možno konstruovat, jak by měl vypadat tisk ideální. Tím v podstatě přicházím k otázce: jak dalece smí novinář v jednotlivých politických systémech psát jen podle svého svědomí. Toto je vlastně meritum celého sporu o svobodě tisku, a proto se musíme ptát, jak ony kategorie mohou tomuto základnímu požadavku vyhovět. Zopakujme si ještě jednou základní hesla ohájící pojetí etatistického: »Kapitalistický tisk americký je ve skutečnosti jen kartel obrovských továren na výrobu veřejného mínění, řízený mezinárodním kapitálem, koncerny a bankami, který záměrně vodí lid za nos proto, aby cestou nejmenšího odporu dosáhl svých zájmných zájmů. Americké koncerny mají v hrsti 80 procent všeho amerického tisku, a také velké agentury, které dodávají většinu zpráv, jsou pod vlivem těžkého kapitálu, což jejich zaměření nutně ovlivňuje.«

To vše je z velké části pravda. Avšak odpůrce odpoví: Aspoň těch 20 procent tisku není v USA »usměrněno«. Ať jakkoli mamutí koncern, vždy nejvýše ovlivňuje jen určitou část tisku země, nikdy však nemá na zpracování veřejného mínění monopol. Čili: záleží konec konců vždy trochu i na občanovi, co chce číst a co ne. Avšak je-li na místě koncernů všemohoucí stát, pak lehce kontroloje tisk veškerý. Nikoli tedy 80 procent, ale 100 procent novinářů má volnost publikační pouze v rámci určité ideologie. Nikoli 80 procent, ale 100 procent čtenářů musí

konsumovat tisk zcela konformní, chce-li vůbec číst. A to ještě vezmeme v počet, že v pojetí etatistickém působí na masu nejen tisk, ale současně i rozhlas, kniha, film, divadlo etc., rovněž státem plně ovládané. Svědomí novinářů, kteří by chtěli psát jinak, jestliže jinak cítí pravdu, zde netrpí?

A v demokratickém tisku novinář obvykle se musí podřídit t. zv. »linii« listu. Jenže když mu nevyhovuje — a je to dobrý novinář — vždy naleznе útočiště v té linii, která mu vyhovuje. Ke které linii se však uchýlí novinář etatistický, jestliže jiná neexistuje? A jaký byl obvykle výsledek, když se přece odvážil postavit svou pravdu proti pravdě oficiální? Kromě toho víme, že v demokratických systémech mívají novináři, mají-li náhodou dost prostředků, možnost založit si i svůj vlastní list. V tomto případě jistě mohli být naprosto nezávislí. Tato možnost u tisku, řízeného státem, rovněž není.

Na uvedených příkladech jsme si ukázali, že v obou systémech mohou žurnalisté psát svobodně jen tehdy, když orgán jim nadřizený s jejich články souhlasí. Nevýhodou systému etatistického je se stanoviska novináře to, že orgán mu nadřizený zůstává neměnný. V systémech demokratických je výhodou možnost výběru. Další velkou závadou etatistických soustav je, že pravidelně básníci, spisovatelé, vědci ani umělci nejsou vlivu orgánu, chránícího neporušitelnost státní ideologie, ušetřeni, ač svoboda bádání nutno považovat za pružinu veškerého pokroku. Je-li již americký tisk ovládnán pověstnou mnohohlavou hydrou kapitalismu, pak stejně víme, že tato saň nemohla znemožnit působnost Steinbeckům, Hemingwayům, Caldwellům, Sinclairům, Levisům, Don Passosům, Wellesům, Chaplinům a mnohým jiným. Naopak je známo, že tyto osobnosti jsou v Americe velmi populární a proslavené. Nelze, bohužel, totéž tvrdit o umělcích a vědcích zemí, kde vládne princip etatistický.

Pakliže tedy na obou soustavách nalézáme tak značné vady, jak by tedy měl vypadat tisk ideální? Novináři, aby mohli vykonávat své poslání moderních tribunů lidu, by měli mít stejnou nezávislost jako soudci, zaručenou ústavou. Takovíto požadavek se ovšem snadno vyřkne, ale těžší je prakticky jej splnit. Tomuto vysokému ideálu se ve skutečnosti nejvíce přiblížil podle mého názoru tisk v těch demokratických zemích, kde se nemohl dostat do vleku těžkého kapitálu. Za příklad nám může sloužit na př. tisk švýcarský nebo skandinávský, jehož zprávy, jak víme ze zkušenosti, jsou velmi objektivní. Nejvyšší morální úroveň, jakož i vynikající kvalitu nutno přiznat též tisku britskému, zvláště některým listům. Jako pohádka se u nás čtou zprávy o tom, že v době nedostatku papíru britské listy se bratrsky dělily se svými rivaly i o své poslední zásoby. Je známo též, jak gentlemany je respektován ve sporech protivník. Úřední zprávy, pokud se vyskytují, vycházejí ze správného předpokladu, že demokracie se nemusí bát pravdy, a že občan vždy má právo znát pravdu. Tím méně se v této zemi musí obávat nepravd, šířených záměrně. V britském rozhlasu je stejným způsobem respektována svoboda projevu. Proto třeba pan Politt, předseda nepatrné komunistické strany anglické, smí nejen psát co chce, nýbrž i mluvit do rozhlasu, a ostře v něm napadat labouristickou vládu pro její mezinárodní politiku.

Jak je tomu s tiskem u nás? Musíme opět rozlišovat: jeho stránku organizační a stránku ethickou. Organizačně jsme patrně nejdále ze všech států vůbec. Jednotlivcům sice byla odňata možnost svobodně vydávat noviny, avšak byla ponechána politickým stranám rozdílných světových názorů, přímé státní kontrole nepodléhající. Jak vidno, nemůžeme tuto novou formu dobře zařadit ani pod pojem demokratického tisku kapitalistického, ani pod pojem tisku etatistického, při čemž se nám podařilo se zbavit individualistického tisku komerčního, aniž bychom opustili zásadu jeho demokratičnosti.

Snad největší vadou je to, že je nám dosud na míle vzdálen onen slušný a věcný tón tisku britského. To je ovšem malost charakterů, která je často horší než malost nadání. Stranické vášně dosud příliš zatemňují světlo rozumu, než aby většině bylo možno uvažovat nezaujatě. Nemíníme ani Rusům upírat ruské pojetí svobody, ani Američanům americké. Mluvíme o všech diskutovaných otázkách pouze ve vztahu k praktickému použití jich u nás doma, a to jen proto, abychom si z cizích chyb i předností brali poučení pro sebe.

Jaroslav P. Blažek

Promarněný kapitál

Desetitisíce hrobů rudoarmějců na našem území nás zavázalo poutem vděčnosti a lásky k zemi tam na východě, kam se dívali Kollár, Palacký, Rieger, Masaryk, Vajanský i Hviezdoslav a j. Státisíce párů očí vidělo naši zemi a stejně tolik úst o ní vypravuje tam za Dněprem, za Něvou i za Uralem. Snad nikde nebyli tak vítáni, tak upřímně zváni, tak laskáni. Naše vděčnost vyrostla v košatý strom, bylo jen třeba zahradníka, aby jej dobře opatroval a ošetřoval.

Všichni jsme se dívali na Sovětský svaz s pocity neskonale úcty, jak nás tomu naučila válka a postup Rudé armády od Stalingradu přes Berlín na Prahu. Náš pan prezident a vláda mluvili jistě za nás za všechny, když slovy nehledanými vyjadřovali, co se dělo v našich nitrech. Pevné a věrné přátelství a spojenectví, bez výhrad, upřímné a horoucí, za všech okolností. Dovedeme být věrni a umíme dostát svým slovům. A o Sovětském svazu to také víme.

Dívali jsme se na svého spojence jako na zachránce země, nositele svobody. Dívali jsme se na něj s nejvěrejšími city, dávali jsme lásku za lásku.

Naše city lásky nebyly ovšem stejného ladění. Někteří z nás se dívali na Sovětský svaz očima obyčejných lidí, kteří se uvědomují, že i tam jsou lidé, kteří dobře i zle činí, že jsou tam poctivci i zloději, pracovníci i lenoši, nadšenci i tupci, tak jako všude, kde žijí a dýchají lidé. Že tam není království nebeské, ani muka pekelná. A mnozí z nás, kteří jsme jako mladí lidé hltali ruskou literaturu, četli Tolstoj, Dostojevského, Gogola, Turgeněva, Puškina, Měrezkovského a j., si velmi dobře uvědomujeme, jaký to ohromný pokrok udělal sovětský lid za třicet let svého nového státu. Že to tam jinak nešlo. Nyní chápeme i proces proti Tuchačevskému, ačkoliv jsme se tenkrát neostýchali vyjadřovat svůj odpor proti metodám, jichž se proti němu užilo.

Jsou mezi námi jiní, kteří vidí v Sovětském svazu vše nej-nej-. Známe je již z první republiky. My, kteří nepatříme k nekritickým obdivovatelům, si vážíme práce sovětského lidu a jeho vůdci, máme k nim obdiv, milujeme je, ale o své lásce nekřičíme, nebijeme se v prsa a nehanobíme sebe nebo jiné jen proto, že to u nás nebo jinde dělají lépe nebo hůře. Naše přesvědčení, že spojenectví se SSSR je naší nejbezpečnější záštitou, pramení ze skutečnosti, že je to přirozený pokrok, který uskutečnil utopistické sny Kollára a Vajanského. Pro nás je Stalin státník velkého formátu, vedoucí svého lidu par excellence, ale ne Bůh, Nejvyšší, Nejlepší, Nejzasloužilejší. Je-li takový u sovětských lidí, dovedeme to pochopit, vždyt' jsme dobře čtli nejen Tolstého, ale také Majakovského.

My máme velmi rádi svého presidenta. Cítili jsme dávno, co nám kdysi řekl Masaryk: Bez Beneše bychom neměli republiky. Naše úcta k němu vzrostla za poslední války, je náš, je štěstím pro náš lid i pro republiku, ale je to člověk, tak se na něj díváme. A domníváme se, že i tam na východě o něm soudí stejně jako my, aspoň ruští vojáci dovedli vyslovovat jeho jméno s úctou a s uznáním. My Čechoslováci jsme pochovali TGM jinak než sovětský lid svého velkého Lenina. Jsme takoví, jací jsme, chápeme, proč je Le-

nin v mausoleu na obrovském moskevském náměstí a proč Masaryk na lánském hřbitůvku.

Je tudíž jen třeba, abychom se vzájemně ctili, poznávali, abychom vzájemně chápali, proč my tak a oni jinak, proč oni jinak a my tak.

A je nezbytné se ptát, proč u nás dochází ke sporům mezi komunisty a nekomunisty. Proč ti první mluví o protisovětské náladě u těch druhých, když žádných příznaků není. Naše úcta a láska k Sovětskému svazu a k jeho lidu vyšla ze srdcí zmučeného lidu a našla půdu připravenou prací a vírou našich předků. Což jsme to byli v r. 1945 my první, kdož s takovým nadšením vítali Rusy v Praze a po celé zemi? Přečtete si Jiráskův „F. L. Věk“, abyste si ověřili, jak vítal pražský lid Rusy před 130 lety. I když víme, že Jirásek jako romanopisec nepsal čistou historií. Také rok 1914 mluví o víře v Rusy, která panovala u nás.

Mluví se o protikomunistické náladě u nás. Snad je, ale naprosto ne protisovětská. Jestliže ovšem někteří z našich komunistů chtějí, abychom chválili jejich činy, které se třeba navlas podobají činům, jakých užívají v Sovětském svazu, pak nám musí odpustit. My, jak jsem již řekl, chápeme a neodsuzujeme ony činy v Sovětském svazu, dokonce jsme ochotni je schvalovat, ale tvrdíme, že u nás si vystačíme způsoby jinými, které odpovídají naší mentalitě, našim tradicím, našim zvyklostem, našim způsobům. Nebudeme se ošklibat nad ruskou stravou, jako se neošklibáme nad stravou Italů, Rumunů, Španělů nebo Angličanů, ale nebudeme do naší kuchyně zavádět sovětskou stravu jen proto, že je sovětská. Rusům chutnaly naše české škvábky, i naše knedlíky, ale jistě je nejedí doma.

Řekne-li předseda sovětských odborů, že pošle neposlušné nebo odbojné pracovníky do dolů, pak to chápeme a nezatrucujeme, neboť se domníváme, že známe mentalitu ruského člověka, jehož přerod patří k největším zázrakům moderní doby, ale zlobí nás to, když stejnými způsoby, tam odkoukanými, nám hrozí předseda naší ÚRO.

A poněvadž velmi pozorně sleduji život v našich školách, podívejme se do nich, abychom zjistili, zda se v nich nepromarnil kapitál, který přinesl konec války. Naše mládež s obrovským nadšením přivítala sovětské vojáky. Bylo třeba jen umět hrát dál na jejich srdce. Ale nešikovní lidé, kteří to sice dobře mysleli, ale neznali nebo nechťeli znát duši našich lidí (našeho lidu, to jest starých i mladých), několika svými zákroky způsobili, že se nyní lekají stínů, které sami vyvolali. Do všech tříd dali hned v prvních dnech obrazy Beneše a Stalina. Ale v našem lidu má nevykořenitelné místo i TGM, jehož obrazy si škoty musely opatřit samy. Má být na čelném místě Beneš a Stalin, nebo Beneš a Masaryk, nebo Beneš a Stalin a Masaryk, nebo jen Beneš? Tři výnosy o tom vyšly, ale hezky nejasné. Jsme samostatný stát nebo nejsme? Má být vedle představitele státu ještě obraz představitele druhého státu? Spory, hádky, žáci si toho všimlali a výsledek? Chmurný. Sabotáž? Nenávisť k SSSR? Fašismus, reakce? Nic takového, ale neznalost duše našeho lidu.

Přijel ministr školství. Hned druhý den musela na budově ministerstva být tabule s česko-ruským nápisem. Narýchlo udělaná, neodborně provedená. Za čas se vyměnila za tabuli českou. Sabotáž? Nenávisť k SSSR? Fašismus a reakce? Nic takového, ale neznalost duše našeho lidu.

Znám starého a poctivého komunistu. Jediný syn studuje na střední škole. S vyznamenáním. Ale je z něho fanatický protikomunista. Proč? Jejich profesorka, fanatická komunistka, vyučovala občanské „výchově“ takovým způsobem, že celá třída je dnes naladěna protikomunisticky. Otec správně obviňuje svou soudružku z toho, že jejího syna vyvrhla na opačný břeh.

Je tedy u nás protisovětská nálada? Není a. nebude. Je nálada proti některým způsobům některých lidí z komunistické strany, kteří prostě nevzali na vědomí, že Internacionála byla rozpuštěna, že taktika, která se osvědčuje v SSSR, se neosvědčuje jinde, že v Československu je nutné myslet a jednat československy a ne podle vzoru sovětského. Že posilovat víru a zvětšovat lásku k SSSR lze i jinými prostředky, než touhou dělat vše právě tak, jako to dělají tam.

Ruština na našich školách je v úpadku. Ne proto, že je to řeč největšího národa SSSR. Ale prostě proto, že není učitelů, ruštinu a že nebyly pořádné učebnice. Nařídít povinnou ruštinu a nepostarat se o tyto dva první předpoklady úspěšné práce, to nebyl čin vhodný, ani taktický. S nařízeními si nikdo na náš lid nepřijde. Kdo takto marnil kapitálem, měl by se bít v prsa a říkat: Mea maxima culpa! A ne hledat nějakou protisovětskou náladu v činech, které byly odpovědí na nešikovnost ježinech a neschopnost druhých, ale obou zapomínajících na to, že s v o b o d a je poklad našemu národu tak drahý a vzácný, že jej nedá za nic na světě. Tedy ne protisovětská nálada u nás, ale nálada proti způsobům, které nejsou naše.

Jak se to říká: Pane Bože, chraň nás od našich přátel, od nepřátel si pomůžeme sami! Největšími přáteli SSSR se prohlašovali naši komunisté. Ale ani oni nedokázali zkazit poměr celého národa k SSSR. Jen dali vyrůst některým zjevům, kterých se nyní lekají. Ale tyto zjevy nejsou namířeny proti SSSR, ale jen a jedině proti nim. Poněvadž zapomněli, že žijí v Československu. V CSR Masaryka a Beneše.

národní hospodář

Bohumil Bílek

Bloudění za spravedlivou mzdou

(Reportáž o Zlíně V.)

Theorie: „... Je nezbytno, aby každý, soukromý nebo znárodněný podnik, dosahoval zisku, neboli, jak říká Marx, nadhodnoty. — Tato nadhodnota neboli zisk náleží třem hlavním činitelům:

1. Především závodů, aby z ní mohl žít, vyplácet mzdy, nakupovat suroviny, budovat podnik a mít rezervu na špatné časy.

2. Dále zaměstnancům, aby mohli dostávat slušné mzdy a zvláštní odměny za vynikající výkony.

3. Zákazníkům, kteří dostávají podíl na zisku závodu v jakosti zboží a služby, které obdrželi za peníze, za něž si koupili výrobek závodu. — Proto potřebujeme mnoho stále rostoucích podniků, pracujících se ziskem. Potřebujeme je tím více, že zisk bude plynout do kapes všeho pracujícího lidu.“ — Glenn Gardiner, prezident Amerického sdružení pro vědecké řízení práce a ředitel General Motors Co., „300 úkolů průmyslového vedoucího“, strana 122.

S k u t e č n o s t: 1. „... Mzdy v roce 1947 mají proti roku 1937 index 365, ne 300...“ — Kalkulační oddělení n. p. Bata.

2. „... Není ve Zlíně člověka, který by si mohl za svou výplatu koupit venku v městě to, co za menší výplatu v roce 1937. Trojnásobný index není správný při nákupu...“ — Předseda zlínské závodní rady.

3. „... Bože, proč jsou ty boty tak drahé!“ — Zákaznice se dvěma dětmi v prodejně.

Vyprávěl ředitel národního podniku Baťa ve Zlíně: Když znárodnili Renaultovy automobilky v Paříži, ptali se Francouzi sovětského velvyslance, kolik mají dát podnikovému řediteli měsíčně. Kolik by asi dostal ředitel podobného podniku v Sovětském svazu? Sovětský diplomat se tázal, kolik má Renaultova továrna zaměstnanců. Odpověděli, tuším, že jich má 35.000. Pan velvyslanec vytáhl tužku a chvíli počítal: „Pak mu musíte dát asi šedesátkrát tolik, kolik dáváte kvalifikovanému soustružníkovi.“

Zděšení Francouzi

Francouzi, u nichž je egalitářská tradice již od dob Velké revoluce téměř tak silná jako národní sklon k spořivosti, byli zděšení. Nechtěli totiž dát řediteli podniku o 35.000 li-
dech ani desetkrát to, co jeho soustružníkům. Pan velvyslanec se srdečně a široce smál: „Charašo, my jsme po revoluci taky takhle uvažovali. Vy na to přijdete...“

Nevím, jak dalece je tato historika autentická. Avšak proslychá se, že panu řediteli Renaultovy automobilky dali nakonec daleko vyšší plat, než jaký navrhovalo původně francouzské ministerstvo financí.

„Američané platí své „chief executives“ v průmyslu méně než Rusové,“ řekl ještě ředitel od Baťů: „Rusové poskytují mnoho výhod, těžko přesně vyčíslitelných: byt, často velmi prostorný; služební, někdy dvě až tři; automobil — a často tři měsíce ročně zotavené na Krymu pro celou rodinu.“ — Máme měřit zlínské platy měřítky francouzskými, americkými nebo sovětskými?

Čs. groteska

Vyprávěl člen vlády po rozpravě o rozpočtu jeho resortu ve sněmovních kuloárech: „Máme jednoho generálního ředitele, který spravuje odvětví znárodněného průmyslu za méně než 6000 Kčs měsíčně netto. Jeden jeho kolega, jehož činnost vyžaduje zhruba touz kvalifikaci, dostává asi čtyřnásobek netto.“ Poslanci se ptali, jak je to možné. „To jsou důsledky poslední mimořádné dávky z majetku. Úplná konfiskace, v některých případech. Groteska.“

Sháněl jsem se na příslušných místech po podrobnostech. Je to tak, jeden z našich průmyslových generálů má menší plat, než celá řada jeho podřízených. Pan generální má velkou smůlu: má náhodou majetek...

U nás, jak známo, si někteří lidé dlouho nedovedli uvědomit, že je jakýsi rozdíl mezi lineární nivelisací platů a mezd a mezi rozumnou rozrůzněnou sociální spravedlností. Kdo se po 5. květnu s halasem usadil na nivelisační kobytku, měl již předem jistotu, že dojde k cíli rychleji než ten kdo si do povozu svých zájmů zapráhl jakoukoliv jinou zásadu, sebevznešenější. Budiž zaznamenáno, že zásluhu o zpomalení tohoto fantastického mumraje má spolu s jinými zejména Klement Gottwald. Jeho spolupracovníci ve straně mu dokázali, že nivelisační tažení v naší státní správě došlo již trochu daleko: Přednosta odboru má někdy právě dvojnásobek platu svého zřízence. Vypráví se, že tehdy předseda vlády udeřil pěstí do stolu a vykřikl své „Dost!“

Také v národním průmyslu se asi rok po revoluci podařilo zakřiknout většinu primitivů, kteří ve jménu špatně pochopené sociální spravedlnosti se pokoušeli prosazovat nivelisaci platů tak, že šla až na kořen výrobnosti čs. znárodněného průmyslu. Nyní, bohužel, se jim dostalo znovu posily, posily s nejvyšších míst, z Národní fronty. Tuto podporu poskytl mužů namnoze moudrých, kteří rozlišovat nedovedou. Když vřava kolem zdanění milionářů dostala Národní frontu do slepé uličky, když nezbylo, než buď Národní frontu rozbít anebo volit švehlovské řešení o nažraném vlku a celé koze, rozhodli tito moudří mužové po pečlivém odhadu všech důsledků, že raději zdaní vysoké důchody, než aby rozbili Národní frontu. Komunistická strana tu ukázala velký smysl pro státnost: kruté zdanění velký počet vlastních straníků, kteří pracují ve znárodněném průmyslu často na místech velmi odpovědných a proto si po právu zaslouží plat velmi vysoký. Strana tím riskovala potíže s vlastními příslušníky, stejně jako strany ostatní, a všechny dohromady, snad nechtěně, pomohly další nivelisaci v čistých platech.

Zlín je sice v mnohém směru státem ve stáť, avšak nelze říci, že by jeho hranice byly vůči zbytku republiky uzavřeny hermeticky. Nivelisační tendence se propašovaly i do Zlína.

Grotesky zlínské

Národnímu podniku Baťa se stala podobná věc, jako za války britskému královskému letectvu. Důstojníci RAF si

musili platit stravu v důstojnických mensách, seržanti dostávali totéž jídlo, a častěji lepší jídlo zdarma. Proto mnozí stateční piloti odmítali důstojnickou hodnost.

Vyprávěl třetí náměstek podnikového ředitele, nepolitický odborník, který byl jmenován na lenní místo strany lidové: Někteří naši zaměstnanci nechtějí povýšení na úředníka: nemohou si je zaplatit.

Nesouhlasím s tím, řekl dále, aby nákupní skupinář, který pracuje s miliony, měl čistého příjmu 2200 Kčs.

Měli jsme v koželuzných mistra, který byl asociálem, jak se patří. Pohlavkoval dělníky, a tak. Dali jsme ho k úkolové práci: vydělává týdně o 300 Kčs víc než jeho mistr. Potud náměstek Masner.

O panu Masnerovi se ve Zlíně vypráví, že kdysi u Busiho míval přes 12.000 měsíčně, že pak, když ho Baťa převzal s ostatním živým i mrtvým inventářem, míval 1200 korun měsíčně. Pan Masner je člověk velmi vzdělaný a velmi klidný: nehnul ani brvou a brzy řídil výzkumný ústav v Otrokovicích tak, že mu to vyneslo do roka nějakých 180 tisíc korun netto. To bylo v roce 1937. Za deset let je pan Masner na jednom z nejvyšších možných stupňů platového žebříčku: jako náměstek podnikového ředitele pobírá něco pod 100.000 Kčs ročně. Mezitím byla měnová reforma a stoupení cen alespoň o trojnásobek. Nedávno byly zdaněny vysoké důchody. Jako ředitel výzkumného ústavu by asi postižen nebyl, avšak jeho důchod náměstka je jistě pokládán za důchod vysoký.

Pan Masner je velmi vzdělaný a velmi klidný. Jsou i jiní lidé ve Zlíně. Nemají ten pravý druh humoru, jímž třeba pohlížeti na grotesku. „Tož na sebe nevraždijou.“

Stoupla průměrná mzda zlínského dělníka dost?

Hovořil jsem s bývalým předsedou závodní rady, národním socialistou p. Pluháčkem. Býval před válkou správcem šesti gumárenských dílen, je správcem i dnes. Před válkou míval týdně 4000 až 5000 korun, dnes dostává asi 2200. Zvýšení cen ho postihlo; daň z vysokých důchodů, doufá, ho nepostihne. Má, zdá se, onen pravý druh humoru.

Asi třicetiletá kontrolorka v dílně na koženou obuv dostávala před válkou 450 korun průměrně za týden; nyní má 750, někdy 800 až 900, s účastí a prémiei až 1100 Kčs. Trojnásobek 450 je, tuším, 1350 korun.

Mistr v její dílně k tomu poznamenal: „Před válkou jsem byl cvikařem. Když jsem dal týdně ženě 150 korun, nakoupila z toho živobytí pro nás oba a ještě jí zbylo na pufr. Dnes se nám při platu i účastí mistra vede hůř.“

A předseda závodní rady pan Duhajský dodal: „Trojnásobný index není správný při nákupech.“

A nyní, vážení čtenáři, laskavě zapomeňte na všechno, co jste dosud četli. Sledujte se vši objektivitou oficiální průměry dělnických příjmů u Bati.

Dělník dostával týdně hrubého příjmu: 230 korun v roce 1935, 243 koruny v roce 1937, 269 v roce 1939, 498 v roce 1943, 495 korun v první polovině roku 1945 a 544 koruny v druhé polovině, 750 Kčs v první polovině roku 1946 a 823 Kčs ve druhé a konečně 885 Kčs v první polovině roku 1947.

Vezmeme-li za základ průměr z roku 1937, tedy 100, stoupl index za těch deset let na 365. Stouply průměrné mzdy ve Zlíně dost?

Dělník vzpomíná na předválečné ceny ve zlínských obchodních domech a odpovídá: ne, stouply málo. Maminka se dvěma dětmi, s níž jsem hovořil ve zlínské prodejně obuvi, vzpomíná, ku podivu, na předválečné ceny bot. Jí se to jeví takto: „Proboha, proč jsou ty boty tak drahé!“

Průměrný plat úředníků stoupl málo

Ne, hranice zlínského okresu nejsou hermetické. Podceňování čs. školství, pokud se vyjadřuje v platech, proniklo i do Zlína. Index průměrných platů úřednických stoupl v podniku Baťa proti roku 1937 je na 220.

Průměrný úřednický plat (hrubý, týdně) stoupal v letech, u nichž jsme uvedli již dělnické mzdy, takto: 623, 710, 798, 1016, 1130, 1282, 1522, 1548.

Neúměrné příjmy ve Zlíně

A teď si zase laskavě vzpomeňte na předeslé kapitoly, o prémiech a o účastech. Ty jsou nutným doplňkem platového indexu.

Nezalezl jsem jediného důkazu o tom, že by o správnosti indexu bylo třeba pochybovat. Počítají je lidé velmi svědomití, vědecky školení a politicky nepřilís radikální — většinou, náhodou, sociální demokrati. Má-li někdo důkazy o opaku, necht' je laskavě zašle redakci.

Soustava prémie i účastí je dosud nejlepší způsob, který jsem viděl v republice, k tomu, aby pracovník měl o svou práci zájem. Výše prémie i účastí je, podle mých dojmů, zcela osobních, stanovena nesprávně.

Důvody? Neúnosná cena bot. Neúměrné rozdíly mezi zaměstnanci téže kategorie. Necht' příslušníků některých kategorií přestoupit do kategorií vyšších. O tom jsme již hovořili.

Použijme v této věci proti národnímu podniku Baťa jeho vlastních statistik. Dal mi je mladistvý finanční ředitel podniku komunista ing. C. Jaroslav Nehyba — jediný, který při rozhovoru pokládal za vhodné povolat stenografku, která psala každé jeho i moje slovo, i každé jeho číslo.

Nuže, podle těchto statistik připadalo v roce 1940 na zaměstnance 1.24 strojů, v roce 1943, tedy v roce nejvyššího válečného výrobního rozmachu, 1.07, v roce 1945 pak 0.42, v roce 1946 0.76 a v první polovině roku 1947 opět 1.27. Z revolučního půl stroje na zaměstnance vzrostl tedy počet strojů opět na více než jeden a čtvrt.

V týchž letech, počínaje rokem 1943, vyrobil zlínský zaměstnanec průměrně párů kožených bot: 1710, 660, 1130, 1290. (Údaj za první polovinu roku 1947 je přepočten na celý rok.) Avšak v roce 1937 vyrobil zaměstnanec přes dva tisíce párů (2060) a v roce 1939 pak 2260 párů. Vzrůst proti roku 1945 je tedy velmi dobrý — zhruba dvojnásobek. Proti poslednímu roku předválečnému však schází každému zaměstnanci téměř tisíc párů ročně. Násobte to počtem zaměstnanců, tedy v kožené obuvi asi deseti tisíci: prosím pěkně, Zlínu chybí ročně nějakých deset milionů párů kožených bot.

To ovšem není vina zaměstnanců. Náš kožedělný průmysl trpí trvalým nedostatkem surovin. Avšak vzrůst výroby, v celém průmyslu, který je nejlepší ve dvouletce, nedovoluje tak vysokou účast na zisku, kterou si zaměstnanci vyplácí ve Zlíně. Zlín vyrábí na 70 procent kožené obuvi v CSR.

A v obuvi gumové? Zhruba oědoba. V roce 1938 vyrobil dělník ve Zlíně ročně průměrně 18.800 párů pánské pracovní celogumové obuvi — to je běžný druh boty. V roce 1945 asi 10.000 párů, v roce 1946 asi 10.800 párů, v první polovině roku 1947 pak 13.000 párů.

Celková výroba znamenitě vzrostla od roku 1945. Tedy se celkem vyrobilo tři a půl milionu párů gumové obuvi. Roku 1946 výroba vzrostla na osm milionů tři sta tisíc, za první polovinu roku 1947 zase vzrostla na sedm milionů dvě stě tisíc.

Vezmeme celková čísla. Zlín vyráběl (obuvi všech druhů):

v roce	celkem	35,6	milionů párů,
1937	45,4	„	„
1938	40,4	„	„
1940	29,5	„	„ (začínaly dřeváky)
1942	32,6	„	„
1944	23,7	„	„
1945	12,1	„	„
1946	23,4	„	„

V první polovině roku 1947 celkem 16,3 milionů párů.

To je 111 procent předpokladu dvouletého plánu, avšak za celý rok, půjde-li dále vzestupná linie, nedošáhne Baťa

výroby z roku 1935, neřku-li z vrcholného roku 1937. Ne, není správně brát účasti z roku 1937 za základ výpočtu účasti v roce 1947.

Proti prof. Nejedlému, proti inž. Radovi,
pro dr. Holého

Národní podnik Baťa tedy vyplácí svým zaměstnancům méně, než potřebují k životní úrovni z roku 1937. Vyplácí jim více, než je úměrné výrobě z roku 1947.

Vyplácí jim více, než by měl podle předpisů a výnosů ministerstva sociální péče. Platí tedy Baťa černé mzdy? To je otázka na nuž. Odpovím otevřeně: Podle reportérova názoru je platí. Podle reportérova názoru je správné, že tak činí. Jinak by nedostal lidí.

Příliš mnoho ředitelů podniků znárodněných i soukromých bylo až dosud přinuceno k tomu, aby platili černé mzdy. Někdy je platil i stát — vzpomínáte na stavbu úředních budov na Invalidovně v Praze? Stát tehdy platil zedníkům více než soukromý podnikatel na blízce stavbě jiné. Na pracovní morálku těch druhých to mělo znamenitý účinek.

Ministerstvo sociální péče a ochrany práce má pečovat o dělníky a chránit jejich práci. Činí tak svědomitě. Bohužel, někdy tak činí jen od stolu. Vychází ze správné zásady: za týž výkon touž odměnu. Přesto však bylo tím, což lze nejlépe opsat slovem „poměry“, občas přinuceno k tomu, aby úředním výnosem dodatečně legalisovalo černé mzdy, jež byly dlouho vypláceny nezákonně, avšak pravidelně a v hotovosti. Vzpomeňme jen na takové zvýšení mezd zednických, jež zvýšily správný předpoklad stavebních nákladů na dvouletkový byt o 20 až 30 procent.

Ředitelé v průmyslu znárodněném i soukromém mají svatou povinnost: podporovat ministerstvo sociální péče v jeho snaze dávat spravedlivé odměny. Pan ministr Nejedlý má rovněž svatou povinnost: vydávat takové normy, aby odpovídaly „poměrům“, aby je tedy bylo možno v praxi držet.

Dosud byly vydány soustavné a podrobné normy pro jeden jediný průmyslový obor: hornictví. Pokládali jsme kdysi za nutné věnovat celý úvodník Svobodných novin generálnímu řediteli Čs. dolů proto, že tehdy nepodporoval dosti ostře, podle našeho názoru, tyto soustavné a podrobné normy. V tomto snažení se nám, bohužel, nedostalo podpory pana ministra sociální péče: zahalil se v naprosté mlčení — ač šlo o jeho výnos jim podepsaný, o první velkorysý pokus zavést úměrné odměny do alespoň jednoho oboru čs. hospodářského života. Psychologicky nebylo snad nejmoudřejší začínat v uhlí, jehož těžba byla ohrožena nedostatkem stálých zaměstnanců právě v době, kdy se některé odměny snižovaly — ale necht'; jak správně řekl jeden z ředitelů Čs. dolů: „Někde se začít musí — škoda, že se začíná právě v uhlí...“

Nepokládali jsme a dosud jsme nepokládali za dosti stařečné, že pan ministr Nejedlý a pan inž. Rada nevystoupili vši vahou svých vysokých funkcí a konečně i vši vahou svých osobností za tyto normy. Státník i ředitel se pozná podle toho, jak se dovede postavit za rozhodnutí nepopulární, jsou-li nezbytná. A vysvětlit nezbytnost spravedlivé mzdy, to, prosím v tomto státě za dnešních okolností je privilej zejména státníků a ředitelů stran dělnických.

O únosnou politiku

Proč tato slova pro normy — a hájení národního podniku Baťa? Proč tu hovoříme proti inž. Radovi — a pro dr. Holého? Proto, že v průmyslu kožedělném a gumárenském nebyly ještě vypracovány soustavné a podrobné výkonnostní normy a odpovídající odměny. Inž. Rada neměl právo na vliv na normy, jež byly vypracovány jeho odborníky v dohodě s odbory, jež byly schváleny ústřední plánovací komisí, i vládou, a vyhlášeny ministrem sociální péče. Dr. Holému se takových norm nedostalo. Jeho právem a povinností bylo, aby je spolu se svými spolupracovníky stanovil

sám. Učinil tak — a stanovil je vysoko. Jak? Tím, že se rozhodl pro politiku vysokých cen bot. Mnoho se o tom v prvním roce svobody ve vedení Baťových závodů diskutovalo.

Dr. Holý, jsou-li mé informace správné, z počátku chtěl dělat populární cenovou politiku: levné boty národu. Brzy však poznal — a to je zásluha, myslím — že národ bude dražší boty po několik let platit bez protestu. V tom se nemýlil. A ceny bot umožnily podnikovi, aby si vybudoval jisté rezervy, splatil dluhy, začal investovat a měl i jakýs takýs zisk. Ten si prostudujeme jindy.

Baťovy závody mají nyní ve výrobě kožených bot zhruba 10.000 zaměstnanců. Po revoluci jich měly 1200. Musily tedy asi 8800 lidí získat. A jak je získat rychleji, a s možností výběru, než dobrými mzdami? A nemá-li podnik žít věčně z podstaty — co jiného může uhradit lákavé mzdy, než málo lákavé ceny bot?

Soudím, mohu se ovšem mýlit, že tato politika mzdová a tím i cenová byla vcelku správná — v prvních dvou letech. Soudím, mohu se ovšem mýlit, že umožnila rychlou obnovu a vzrůst — ne rekordní, avšak velmi slušný. Soudím, že podnik je zachráněn finančně i hospodářsky, že může tedy brzy skončit svou politiku mzdovou i cenovou, která jistě byla zamýšlena jen pro přechodnou etapu záchrany a že může začít s hledáním politiky nové, únosné na delší dobu.

Ve slovech prostších: nevdá, přátelé, kupujeme-li rok či dva roky poměrně drahé boty. Nějak to vydržíme. Vadilo by však, velmi by vadilo, kdyby to mělo trvat ještě dlouho.

Mr. Gardiner asi nečtl
dr. Jaromíra Dolanského

Vraťme se na začátek kapitoly. Mr. Gardiner nám řekl, že každý podnik musí vydělávat, soukromý i znárodněný, protože zisk náleží třem hlavním činitelům: záводу, zaměstnancům a zákazníkům. My jsme si řekli mezi sebou, že první dva činitelé na tom dosud byli celkem dobře a že zákazníci budou spokojeni, až se v základě změní cenová politika podniku Baťa Zlín. Rekněmež ještě Mr. Gardinerovi, že zapomněl na činitele čtvrtého, podle čs. statutu nejhlavnějšího: na československý stát, který je vlastníkem všech národních podniků (ač podle kuriosního ustanovení ve čtvrtém paragrafu dekretu č. 100 stát neručí za jejich závazky). — Protože Mr. Gardiner je ředitelem společnosti General Motors a tedy mužem velmi vznešeným, netroufáme si s ním hovořit sami. Požádáme osobnost zvláště k tomu vhodnou, pana ministra financí JUDr. Jaromíra Dolanského, aby vznešenému Američanovi odpověděl slovy svého „výkladu ke státnímu rozpočtu ČSR na rok 1948“, proneseného nedávno ve sněmovně, a to pasáží málo známou a zvláště zajímavou v souvislosti se Zlínem:

„... nelze přehlédnouti, že některé sektory národních podniků vykazují poměrně malé zisky, ač vyprodávaly za nové vyšší ceny staré zásoby, převzaté podle cen ještě nezvýšených. Vykázané zisky představují zisky po srážce zvláštní daně výdělkové, které činí 61,2%. K tomu přistoupí ještě minimální daň od těch národních podniků, které nevykazují zisku, takže lze za rok 1946 na zvl. dani výdělkové očekávat ze znárodněného průmyslu celkový výnos na 3 miliardy Kčs.

Národní podniky jsou povinny do čtrnácti dnů po schválení bilancí odvésti svoje zisky na vyrovnávací účet u ministerstva financí, a to 70% ze zisků, poněvadž 10% připadá podle zákona závodním radám a 20% se přikazuje podle statutů rezervním fondům...

... hospodářské výsledky národních podniků průmyslu a výživy za rok 1947 se jeví o něco nepříznivěji, než jak bylo loni odhadováno. Je to způsobeno hlavně tím, že ztráty dolů budou větší, než se očekávalo, a že některé sektory národních podniků jsou nově zatíženy povinností odvodu cenových vyrovnávacích částek... Konečným výsledkem je opět ztráta asi 200 mil. Kčs.

Ač tyto výsledky roku 1947 ještě neuspokojují, nastává proti roku 1946 značné zlepšení... Stejně jako v roce 1946 vykazují největší zisky průmysl chemický, textilní a kožedělný a gumárenský. Podstatný podíl

zisků bude ovšem odčerpán cenovými vyrovnávacími částkami (!!!) ... S příjmem státní pokladny z vyrovnávacího účtu se ... ani v rozpočtu na rok 1948 nepočítá.

... národní podniky sestavily i odhady hospodářských výsledků za rok 1948. Podle těchto odhadů, které byly ovšem pořízeny s nejšířšími výhradami, by konečným výsledkem obou skupin národních podniků byl již dosti slušný zisk asi 440 ml. Kčs...

Mají národní podniky vydělávat?

Potud dr. Dolanský. Naděje na zisk pro státní pokladnu tedy rok od roku roste v celém našem znárodněném podnikání. Kdyby Mr. Gardiner chtěl tyto zisky srovnávat se zisky General Motors, neučinil by dobře. Jde o jiné podmínky. Kdyby je chtěl srovnávat se zisky těchž majetkových podstat před desíti lety, rovněž by neučinil dobře. I tu jde o jiné podmínky. Musíme se snažit — ve Zlíně i jinde — o slušnější životní podmínky zaměstnanců, než před desíti lety. Musíme poskytovat lepší službu zákazníkům. A dokud bude soutěž podniků znárodněných se soukromými, nelze na národních podnicích žádat, aby poskytovaly službu lepší nebo levnější, než podniky soukromé — a při tom vykazovaly úměrné zisky. V řádu čistě socialistickém musí mít ovšem lepší službu společnosti přednost před nutností vykazovat zisky. V řádu smíšeném, který jsme si nastolili u nás, dali jsme do vínku národních podniků pojmy, jako kmenové jmění a pod. Mnohé jsme naroubovali z organizace i pojetí akciových společností. Snad správně, snad chybně, to je jiná otázka.

Vyděmež z toho, co je. Je soutěž. Fair play vyžaduje rovné podmínky. Národní podniky tedy musí vydělávat i sloužit v míře alespoň ne horší, než podniky soukromé. Zlín bohužel nejde dobře měřit se soukromým podnikáním v dnešní době, ježto v kůži a gumě nemá rovnocenného partnera.

O láhev vizovické slivovice

Dost statistik pro dnešek. Zkušenosti ze Zlína, ty dobré i ty nedobré, přiměly reportéra k tomu, aby se před odjezdem vsadil o láhev vizovické slivovice: reportér totiž tvrdí, že to do pěti let vyhrají podniky znárodněné na celé čáře, i když jsou dnes v leccems pozadu. Reportér ovšem soudí, že některé věci musí z průmyslu vymizet dokonale a brzy: zejména přemíra stranické politiky. V kapitole „Rozhovor o strachu“ si o tom povíme více.

literatura a umění

Jan Ort

Národní umělci

Mladá instituce, ale již začíná působit rozpaky, budit pochybnosti. Úmysly, jež vedly k jejímu vytvoření, byly nejlepší; v praxi se ukazují nedostatky už dnes. Proberme některé z nich.

Přidáváme se jen k několika předchůdcům i k vlastnímu slovu před rokem pronesenému, pravíme-li, jaká je to křivda, že k instituci národních umělců není souběžné instituce národních vědců. Dokazovat, jaká je to křivda, zdálo by se nám urážkou převelikého kulturního, životního, národního statku, jehož jméno je věda. Zde je první trhlina nové instituce, a dovedeme si představit národního umělce, který, byv jím jmenován, cítí rozpaky a stud, že on je národním umělcem, kdežto na př. Bedřich Hrozný není národním vědcem.

Udělujeme titul národního umělce za sebe, t. j. za nás současníky, či také za pokolení budoucí, sub specie aeternitatis tedy? Řekli bychom, že můžeme ručit jen za svůj soud, nikoliv za soud těch, kdo přijdou po nás. A jak můžeme s konečnou platností vědět, co z tvorby

našich současníků má pro národ dosah takový, že to sluší odměnit titulem tak výsočným, tak jakoby do desek národních duchových dějin tesaným? Snad každý z nás v mladých letech žehral na divnou manýru literárních historiků, alespoň jejich většiny: psali tlusté dějiny literatury, ale pominuli v nich vůbec poslední dvě, tři desetiletí literárního vývoje — s odůvodněním, že toto údobí dosud nedozrálo pro konečný soud o hodnotách a jejich dosahu. Dnes máme chvíle, kdy ty staré pány chápeme.

Jde totiž o to, že přívlastek »národní« je v jakémkoliv sousloví a kontextu slovo příliš drahocenné, aby se jím smělo plýtvat třeba i jen bezděčným přehmátnutím, unáhlením. Zde by skoro mělo platit, že bude líp, bude-li někdo neprávem opominut, než bude-li k někomu neprávem přihlédnuto. Kde půjde o křivdu, čas ji zhojí a dá slavnou satisfakci; kde by došlo k unáhlené štedrosti, přidali bychom obdařenému nešťastníku k jeho konečné smrtelnosti také ještě nezaslouženou blamáž, že by se pod čarou příruček literárních dějin z r. 1970 ulekl s ahasverovským vykičňákem: *) Básně takového ustrojení psal také dnes dávno zapomenutý Anatol Rmen (národní básník r. 1948!!).

To uvádíme proto, že zde nesmí dojít k inflaci. Trvalá inflace postihla v druhém údobí první republiky státní ceny. Došlo k tomu, že nebylo téměř lepšího autora, aby nesklidil alespoň jednu. Proto celá instituce upadla v hlubokou neváznost. Slovo »národní« kategoricky zakazuje opakování oné inflace.

Jsou i námitky další. Může národní umělec dostat státní cenu? Stalo se tak letos v případě Vančurové, ale lebošni státní ceny měly výjimečný ráz retrospektivní, neprojevila se proto makavá nesrovnalost, meritorní inkompatibilita takového případu. Zdá se nám, že je stejně málo možné, aby národní umělec dostal státní cenu, jako se nestávalo — nehorší se nikdo pro to srovnání — aby nositel řádu Marie Terezie dostal »malou stříbrnou«. Nemohl ji dostat po tom řádu rytířském, jen před ním; byl už vysoko nad možností takového vyznamenání.

Jsou pochybnosti vážnější. Národního umělce jmenuje vláda na návrh resortního ministra. Dovedeme si představit demokrata, který by tvrdil, že národního umělce může jmenovat a vyhlásit jen lid, jen národ, a to svými bezprostředními a neodvozenými představiteli. Tedy Národní shromáždění usnesením co možná jednoslovným. Anebo že národní umělec má vzejít z referenda, z národního plebiscitu.

Pochybná jsou i meritorní sudidla pro udělení titulu. Jistě selže nejednou sudidlo rozšířenosti, vkořeněnosti tvůrčova díla v národě. Není snad člověka, který by nebyl přesvědčen, že Vladislav Vančura si titulu národního umělce zaslouží ne jednou, ale třikrát. A přece je veřejným tajemstvím, že to byl autor nerozšířený v národě, autor čtenáře odpuzující, neoblíbený, prostě málo čtený a výlučný. Dnes je líp, a pátráme-li po příčinách, lze jen želeť, že je líp — Vančura se stal známějším autorem teprve svou rekvnou a mučednickou snrtí. Ale dobře dávno ještě není, skoro na důkaz, jak kolísavá mohou být studia titulového merita.

Nevyčerpali jsme, co by se dalo a snad mělo povědět, ale vyčerpali jsme sloupce. Nicméně jsme se přece jen octli u věci snad a víc než snad nejzávažnější: kde je záruka, že tvůrce, kterému bylo udělením tohoto titulu přiznáno, že je nad jiné významným budovatelem národní kultury — kde je záruka, že bude jakožto autor opravdu a hojně čten, jakožto skladatel pilně poslouchán, jakožto výtvarník rozšířen po vlastech alespoň v hodnotných reprodukcích? Zde je v celé té instituci trhlina nejvážnější. Udělení titulu tak monumentálního by mělo být spojeno s povinným, pro udělovatele titulu závazným rozprostraněním tvůrčova díla po celém národě.

doba a lidé

Michal Mareš

Ejhle, muž z lidu!

Každému, komu je bojovati proti špatnosti lidské, zdálo by se někdy, že je ve svém boji jaksi osamocen, že se bije o nějaký vznešený fantom, přízrak! Zajisté to mnohého dovedlo k malomyslnosti a k vzdání boje.

Ale jsou i jiné poznatky. Najdou se lidé... Pak již cíl, za kterým jdeme, není bez vyhlídek. Kdo věří, nemůže být zdolán. Netřeba si nijak zvlášť komplikovati své vzhledy a odhodlání, když máme tolik prostičkých cest ke svému přesvědčení, že to, co činíme, neděláme nadarmo. Nestačí snad jako velké posílení, ono hluboké dojetí, které prožíváme, projíždíme-li vlakem onu naši zemi, nebo když jí procházíme s tlumokem na zádech? Jsme-li dojati krásou naší domoviny, pak si musíme říci: ano, toto jest, čemu říkáme vlast. Její nádhera je dostatečným podnětem k neumdlévání a vytrvání. Právě v této zemi je tolik nádherných lidí, jako je ona země sama, lidí upřímných, pravdivých a ryzích, jejichž víru v lepšího člověka jest udržovati a síliti. Kdo nezoufá, ten potká všude, kam přijde, ženy a muže, jejichž prosté podání ruky a přímý pohled do očí jsou postačitelnou legitimací velkého bratrstva, kdy není třeba ani kouzla slov.

Zvláště pak potěší a vzpruží srdce takový prostý muž z lidu, který, zdálo by se, vede donquijotský boj proti větrným mlýnům, nelekaje se důsledků a obětí, nedá se ničím zlomit, osmašedesátiletý mladík, borec za pravdu a spravedlnost, svobodu a čest, nenávidějící s fanatickou bezohledností všechno mizerné na tomto světě a ve vlasti své zejména.

Budíž vám představen: je to František Halas, vyučený textilní dělník, nyní pracuje na stavbě silnice u Kroměříže, komunistický idealista, bez jakékoliv partajní prebendy, takový zosobněný potomek kališníků. Jeho písmo je dojemně těžké, a v jeho dopisech je mnoho satiry a tvrdosti, avšak i něhy. Otec básníka Františka Halase, v boji za pravdu nedovede couvnout, ani tehdy, když bojuje svůj zápas sám. Jde s největší urputností proti všem, kdož jsou nečisti v té armádě, k níž sám náleží.

Halas František senior může být vzorem mnohému novináři a spisovateli. Je také ctěn a milován na Moravě jako málokdo, ale také obáván. Kdyby nebylo starého Halase, alespoň jedna z velkých, ošklivých událostí by zapadla v moři zapomnutí a bez vyúčtování. Jaký právnícký fond vězí v takovém proletáři, jaký je to advokát těch, jimž jako mučedníkům klademe trnové koruny na hrob, ale kteří již nemohou poukázat na ty, kdo zavínili jejich zkázu.

Když se Halas nemohl dovolat práva a spravedlnosti obvyklou cestou, aby zločinu následoval trest, pak tedy alespoň našel pochopení u kroměřížského komunistického redaktora, který mu pomohl a otiskl článek, který otiskujeme. Touto cestou dosáhl, aby byl žalován sám, aby před tiskovým senátem a veřejností mohl zvolati své »Zaluj!« do naší veřejnosti. Soudruh Halas se však přepočítal v jednom, že totiž stranický tisk vyšle k líčení své zástupce. Nikdo nepřišel. Úkol převzal nezávislý novinář, a tak se konalo proti Halasovi líčení před senátem krajského soudu v Uherském Hradišti, a tam byl čten tento článek jako předmět žaloby:

Volají Střílky

Dostali jsme tento dopis od soudr. Fr. Halase st., otce známého básníka a poslance soudr. Fr. Halase: »Vážení soudruzi, prosím vás o uveřejnění přiloženého článku, neboť po všech pokusech a založených protokolech na četnických stanicích, u soudních úřadů a bezpečnostních orgánů,

nepodařilo se dostat do rukou spravedlnosti falešného partyzána, trojnásobného spoluvraha tří stříleckých občanů, Jana Beneše z Chvalnova. Tento zločinec vyučuje dnes české děti na škole. Nebyl-li dosud ze záhadných příčin zatčen, chci, aby mne na základě uveřejnění přiloženého článku žaloval, neboť vidím, že jen tímto způsobem jej dostanu tam, kam patří, před soud. Tam si všechno zodpovím. Čest práci! František Halas st., v. r. Střílky.

Ve Střílkách, 26. února 1946.

Vrah mezi námi

Dne 4. května 1945 udál se ve Střílkách tento případ: Před obchod p. Nováka přijelo luxusní osobní auto s posádkou, sestávající z partyzánů poručíka Hauřka (Pepka), Jana Beneše, učitele z Chvalnova, a Zd. Váni z Vlčáku. Tato posádka zatkla občany Eduarda Hudečka a Boh. Loserta, před zástupem lidu je na ulici surově ztloukla, pokopala, a krví zbrocené vtáhla do auta. Cestou sebrali řádící pánové ještě občana Jindřicha Čihánka, asi 18-20letého mladíka, odvezli všechny tři ke Stupavě u Koryčan, tam ještě zmasakrovali, oloupili, zavraždili a zakopali. Občanstvo trnulo hrůzou nad surovým řáděním samozvaných soudců, které si v ničem nezdalo od rafinovaného a surového řádění gestapáků, ale nikdo ani nedutal, neboť bylo vidět, že řádícím zločincům nezáleží, bude-li o jednu vraždu více nebo méně. (Některá individua se na řádění těchto zločinců ještě přizivila.) Když vrahové své oběti odpravili bez jakéhokoliv výsledku a soudu a zahrabali u Stupavy (kde jsou dodnes, pochováni u silnice), ujeli. 14. března 1946 výkop, za 11 měsíců.

Po zavražděném dělníku Hudečkovi zůstala vdova a tři nezaopatření sirotci. Tato vdova se počala po čase dožadovati s ostatními pozůstalými po zavražděných vyšetření celého případu a jeho příčin. Její kalvarii popisují dále. Než povězme si, co se z »partyzánů« Beneše a Hauřka vyklubalo.

Roku 1941, po vypuknutí války německo-ruské, objevil se v místě agent gestapa, vydávající se za ruského párašutistu, Ferda Čihánek ze Střílek. S tímto gestapákem se musil Jan Beneš, učitel a syn řídícího učitele z Chvalnova, stýkat, neboť asi za půl roku, když hrozilo mnoha občanům ze Střílek a okolí zatýkání gestapem a když maska Ferdý Čihánka padla, začali se Ferda Čihánek s Janem Benešem navzájem obviňovat z gestapáckého konfidentství. Jak se tito dva zločinci seznámili, a co měli za společnou činnost? Výsledky této činnosti se počaly brzy projevovat. Byli zatčeni gestapem Markové z Malínek, dr. Dunděra, lékař v Kyjově, s manželkou, všichni v koncentráku utraceni, do tábora dodán Vojta Veselý ze Zástrizel a bratři Bubeníkové, z nichž jeden podlehl útrapám (na cestě domů). Zatčeno plno jiných lidí, u mnohých zavedeny výsledky. Brzy bylo jasno, že na svědomí má tyto zločiny Ferda Čihánek a spol. Jen v Olomouci zaplatilo jeho činnost na 120 dobrých lidí životem. Pan Jan Beneš nějak zmizel z obzoru. Byl prý zatčen gestapem a uvězněn v Brně Pod kaštany. Podle jeho pozdějšího tvrzení utekl odtud, když si byl »přestříhal dráty nůžkami«. Pohádka pro malé děti. Byl jsem také vězněn (Pod kaštany) a není mi známo, že by si tam byl někdo mohl opatřit nůžky na drát a utéci?

Pan Jan Beneš byl pak ukryt a objevil se až po osvobození jako »partyzán«, aby společně s tak »partyzánem«, desateronásobným vrahem Pepkem Hauřkem a s partyzánem Zd. Váňou z Vlčáku provedl vraždu na nepohodlných lidech u Stupavy.

Přišlo osvobození. Z pana poručíka Hauřka se vyloukal agent gestapa, nyní zajištěný v Brně. Gestapák a mnohonásobný vrah Ferda Čihánek zmizel a potuluje se někde po světě—prý nedaleko—a pan učitel Jan Beneš—nastojte—ještě dnes vychovává demokratické lidové republice

mládež na škole v Brně. Trojnásobný spouluvrh je činným učitelem. Těsně po osvobození byl jistou úřední osobou poznán podle skupinové fotografie jako bývalý gestapák.

Obyčejný český človíčku, který každodenně slyšíš a čteš, že gestapáci musí být souzeni a odsouzeni, tážes se: Je toto možné? Proč toto individuum není dávno za mřížemi? Inu, to bych sám rád věděl, proč, a rádi by to věděli velmi mnozí jiní. A právě pro tohle, proč piši tento článek. Toto prož je tím záhadnější, když si uvědomíme křížovou cestu vdovy Hudečkové a ostatních pozůstalých za vyšetřováním trojnásobné sprosté vraždy. Zahnuje intervence u tří četnických stanic (Brankovice, Střílky, Buchlovice), které postoupily věc dále, pak u krajského soudu v Uher. Hradištic, u kriminální policie v Brně (úředník Vrána), u vojenské prokuratury na Špilberku, u lidového soudu v Brně na Cejlu, u MNV ve Střílkách, u soudní rady v Kyjově a u okres. soudu ve Zdoučkách (rada Kudlička). Výsledek všech intervencí, žalob a protokolů je ten, že vrah Beneš učí dál. Dne 3. ledna t. r. obrátil jsem se s pí. Hudečkovou na Z. B. Ú. v Brně, kde jsme založili protokol, podepsaný vdovou Hudečkovou a mnou, a žádali v něm zatčení Jana Beneše. Na 14. února t. r. dostala konečně vdova Hudečková obsílku z Brna, Mozartova ul. č. 3; hrozilo se v ní pokutou 2000 Kčs, nedostaví-li se k výslechu v 8 hod. ráno. Co mám říkat? Hudečková, která je bez prostředků, jela do Brna ze strachu už večer předtím, já ráno za ní. Poběhali jsme za dopoledne několikrát několik oddělení, ale pana doktora jsme vůbec nenašli, ačkoliv byl prý přítomen. Myslím, že začíná být jasné, proč p. Jan Beneš ještě učí.

Snad se však přece teď dozvíme, jak se stýkal vrah Beneš s gestapákem Ferdou Čihánkem, a jaká byla její činnost, jak se seznámil s vrahem Haufkem, říšským vojínem (ve Vídni), proč nebyli dosud konfrontováni vyšetřujícími orgány, atd., a proč je Jan Beneš dosud na svobodě a ne v kriminále.

František Halas st. v. r., Střílky
Růžena Hudečková, v. r.

O průběhu líčení, v němž vystupuje žalovaný statečný český dělník, bojující na vlastní pěst za pravdu, dočte se čtenář příště.

Starý František Halas napsal redakci Svobodných novin, které referovaly o jeho procesu, tento dopis:

Čtená redakce!

Střílky 19. XI. 47.

Piši jako prostý dělník, a děkuji Vám že přece se někdo našel, a odvažil se informovat širokou veřejnost o mém trapném procesu Tiskovem z vrahy, a ve veřejném mínění ještě s většími zločinci než vrah je sám!

»Konfidenty«

Jsem vláčen po soudech a bude to již po čtvrté. Kdy to nevím — ale vím, že mě soud odsoudit přec nemůže za pravdu, v tom případě, že u nás v lidovo dem. rep. Č. Sl. existuje zákon na ochranu hnusných vrahu č. 115. Jsem 68 let star a v životě jsem nikdy na nikoho žalobu nepodařil nikomu neublížil! Snad ani tím ne že, za 10 měsíců po zavraždění 3 lidí a jedné vraždy nedokonalé, kterou provedli partyzáni ze známé skupiny »Olga« v které byl mimo Olgy Františákové, teď nadporučík Jos. Haufek býv. poručík, za okupace (říšský vojn dobrovolec) velitelem! Tato partyzánská skupina jedna z 25 na Kroměřížsku, kde se nezachránil ani jeden most — a 25 skupin partyzánských —

Však tyto skupiny dělali svou spravodajskou a jinou činnost, bez vraždění svých bratrů. A bylo skupin těchto 24. O čemž nemůže být řeči ve I. skupině Haufkové, vníš sloužil můj žalobce 14 dní před převratem! A ještě tam musel být přiveden, by nevstoupil ku partyzánům po převratě! A 4. V. 1945 stál se intelektuálním původcem vraždě občanů ve Střílkách, známý spoluprac. z roku 1941-42 se zrádcem vrahem gestapákem Ferda Čihánkem kterého se naším úřadům S. N. B.

nepodařilo chytit! A dosut v této tragické věci vyžadající si 10tek poprav (Mlýn Vojtěcha Marka v Malinách okr. Viškov, Ferda Čihánek (Cermák) Suchánek (Slezinkar) Beneš.

A já dělník neznající ani pravopisu napsal svou nevědomostí tuto žalobu, v této formě:

26. února 1946 Střílky

Jedna cesta z mnohých již účinná k doclení práva spravedlnosti! Nepo všech pokusech, založených protokolech u četnických stanic, soudních úřadů, a S. N. B. Nebyl ještě zajištěn vrah třech obč. z městečka Střílek. Vražda se stala 4. V. 1945. Dosut jeden se spoluvrahů, falešný partyzán (vis zákon min. N. O. kdo je partyzán) od r. 1941 ve veřejném mínění agent gestapa, učitel Jan Beneš z Chvalnova, tento člověk vyučuje ještě české děti v naší dem. rep. A nejni vyšetřen s tak hrozných zločinů a zatčen. (Eště dnes 19. XI. 47 poz. pis). Článek do veřejnosti má mít ten účel, aby byl zajištěn trojnásobný spouluvrh, vydávající se za partyzána, a nařčen se služeb gestapa, oš je zločin největší! a nebo ať podá žalobu, na pisatele tohoto článku. A tím bude snad soudní řízení zahájeno, a zločinci, potrestáni!

František Halas st. ve Střílkách č. 279 (toto podepsala Růžena Hudečková vdova 3 dětí později spolu obžalovaná semnou Benešem, vrahem otce 3 dětí, při II. přelíčení žaloby zproštěna).

Jana Beneše jsem nechál
2× vyhodit z K. S. Č. partaje Brno.

Stavym celou otázku mého (provinění) jak děl. nevzdělaný, zákonů neznalý, taktó:

Buďto budou potrestáni vrazi, a nebo obžalovaný žalobce!

Vláda N. fr. a zákonodárci, advokáti, mněly by o zákonu na ochranu vrahu se zamíslit — Můj případ patří před (lidový) soud — tiskový soud vrahy je vísměch (u mně prostého dělníka) soudní justice —

Pryč se zákonem na ochranu Vrahů!!!

Franta Halas st.

Otisknout — Prosim snažně beze změni!

Pan šef redaktore již je tomu dávno, četl jsem kdosi Váš čtený výrok: že redaktor se nemá bát napsat pravdu, i kdyby za ní měl trpět. Ja za tím co jsem těžkou rukou napsal stojím.

dopisy

Kdo se lépe osvědčil

Odpověď p. dr. O. Frankengerovi.

Vaše tři otázky zodpovídám taktó:

1. Prvou začínáte mylnou domněnkou, že Anglie a Francie bojovaly proti Německu proto, aby pomohly Polsku. Tento dobromyslný názor, jimž trpí velmi mnozí, nejenom Vy, si neuvědomuje, že pro kapitalistické státy platí jenom jedna morálka, a to jsou zájmy jejich imperialismu. Nemá ovšem smyslu užívatí slov, ani bychom se předem dohodli o jejich významu pro nás oba. Pro mne je imperialismus tím, co o něm zjistil Lenin ve své knize »Imperialismus«. Ale i bez toho vidíte, že to, co dělá tak zv. Západ, je politická bezohlednost k jiným. Není jim nic sváto, ani demokracie ne. Podívejte se, co s ní dělají v Řecku, jak křísí pomalu, ale jistě německý fašismus a jak podporují (proti demokracii) fašismus ve Španělsku. Nebojí se agitovatí pro válku, do které sami nepůjdou, ale pošlou do ní své »poddané«. Kolébka demokracie jsou USA. Dodnes jsou tam černoši a tak zv. barevní nerovnoprávními občany, a to ve všech směrech. Angličané jsou u sebe doma velice míli a dobří lidé, ale v koloniích jsou vyšší rasa, a to dávno před Hitlerem. Totéž dělají Francouzi a Holanďané, kteří dokonce sáhli ke zbrani, aby donutili koloniální národy zůstatí jejich koloniálním majetkem, třeba že z dob protektorátu víme, jak je to ponižující pro lid, který touží po svobodě. Že kapitalistický Západ nemá mravních zásad, dokázal v Mnichově a bude dokazovatí tak dlouho, až zmizí za poslední revoluce nebo války. Poslední válka bude určitě ta, která odstraní posledního kapitalistu. Oč jde, nejsou žádné zásady (kapitál má jenom jednu: nemítí žádných zásad), nýbrž zachování na světě práva na vykořisťování cizí práce a bohatnutí z ní. SSSR tyto »pořádky« na svém území zničil a proto je tak nemilý všem, kdož od sociální revoluce hmotně trpělí.

2. Druhá otázka se dotýká merita věci, a které nemám vlastní a přímé zkušenosti. Pokud vím, byli to komunisté, kteří v r. 1938

volali po sjednocení lidu k boji proti Německu, pro zachování naší samostatnosti. Seburčení národů není totiž pro komunisty prázdným slovem, to dokazuje geniálně vyřešený národnostní problém ve SSSR. Proto myslím, že čeští komunisté pokračovali v boji proti Němcům i za protektorátu. Tých 25.000 mrtvých, kteří položili své životy v tomto zápase, jsou potvrzením tohoto mínění. Pokud vím, byla komunistická strana ihned po Mnichově u nás zakázána a proto mi není jasné, zač a proč se na ni hněváte. Válka Německa s Anglií a Francií byla od samého počátku imperialistická, t. j. zápasem dvou konkurentů o světové trhy a prameny surovin. Hesla, která se k tomu připojují, jsou demagogii, asi jako když nám za první světové války vykládali, že jdeme porazit carský absolutismus a Rusům, že jdou osvobodit Němce od kaisera. Proto i pochod Němců proti Rusku (SSSR) byl zahalen do frázi o nebezpečí komunismu, aniž by se řeklo, že ten komunismus je vskutku nebezpečný jenom jedné, velmi malé, ale velmi mocné a bohaté skupině lidí — kapitalistům. Všem pracujícím přináší prospěch. Ovšem, komunismus není žádný kouzelný proutek, jímž lze poručiti «stolečku, prostří se». To je plod usilovné práce, jelikož bez té, jak víte, nejsou ani koláče. Druhá světová válka začala a byla se strany Západu výlučně imperialistickou a pro Imperialismus zůstala až do konce. Jiné je to se SSSR, kde imperialismus není, jelikož tento stát vznikl v boji za nový, nekapitalistický společenský řád a šířil se jeho vliv, tedy ne proto, že se ohání atomovou bombou, nýbrž proto, že «dobré zboží chváli se samo». A zase ne v očích všech, nýbrž pouze těch společenských tříd, které pracují. Pro kapitalisty a jejich činitele slovo «komunismus ovšem je příčinou k ježení vlasů a k naskakování husí kůže. Není totiž takového společenského řádu, který by vyhovoval v třídni společnosti absolutně všem. Proto je třídni boj, který, ať se komu líbí nebo ne, zavede ten společenský řád, který vyhovuje zájmům zdravější většiny, i když si toho možná není dnes vědoma. To je socialismus.

3. Když jste odcházel do ciziny bojovat za spravedlivou věc našeho národa, šel jste do války pro nás spravedlivě. Ze se naše spravedlivá věc již po druhé řešila na frontách imperialistických válek, není naší vinou. Vojáci v německé armádě bojovali právě tak za cizí věc, jako jejich odpůrci v řadách armády anglické, francouzské a americké. Pouze rudá armáda a my, Poláci a všichni, kdož jsme měli být národnostně i sociálně ztotožněni, jsme bojovali skutečně za svou věc. Německá vítězství vnutila národnostní odboj i ostatním národům, ale, buďte si toho vědom, proti vůli všelikých Pétainů a jim podobných stvrů. Odboj proti Němcům v obsazených zemích nebyl již válkou, to byl zápas o svobodu své země, tedy to, co jsme dělali my a co jste šel dělati do ciziny i Vy. Pro komunisty útok na SSSR je útokem na základ nového společenského zřízení a proto se postavili důrazně na stranu prvního socialistického státu na světě.

Co se týče nejvyšších zájmů naší republiky, dotýkáte se, snad nechtě, otázky třídni politiky, o které ve svých otázkách mluvíte se zřejmou ironií. Nuže, pro komunisty neplatí, že «co je české, to je hezké». Nikoliv. I Češi jsou vykořisťováni a vykořisťující. Ti druzí zapominají pro své zájmy na všechno. Vizte naše šmelnáře, co udělali s textilem určeným pro náš lid, tedy pro české lidi. Jim je jedno, iak zbohatnou, jenom když to vynáší. Ale republika, to nejsou oni. To jsme my, pracující hlav a rukou. A republika je a bude naše a bude sloužit pouze nám. A jak praví dělnická hymna: «povaleči ať si jdou». Proto je náivní i každý socialismus, který nevidí, že nelze nakrmiti kapitalistického vlka tak, aby ovce zůstaly celé. Je nutno vlka odstranit a u nás jsme to již ze 60 procent udělali. Pak bude dobře dělníkům, rolníkům, pracujícím inteligenci a živnostníkům, jelikož jediný společenský řád, který stojí za to, abychom on ůslovali, spočívá na zásadě: Kdo nepracuje, ať nej! Uvědomíte-li si to Vy a Vám podobní, budou porodní bolesti nového společenského zřízení mnohem menší, než když budete do loukotí socialistického vozu strkat hole své dobrodružné třídní neuvědomělosti. Buď pracujete za mzdu, a pak, jako proletář s bílým límečkem nemáte na prodej nic, nežli svou práci. Nevím tedy, proč byste měl držeti palec řádu, který živi cizopasníky Vaší vlastní práce. Nebo vykořisťujete a pak je domlouvání s Vámi marné, jelikož stojíme na různých stranách barikády.

Zdeněk La h u l e k - F a l t y s.

Komunista píše své straně

Liberec 18. XI. 1947.

Kolikrát se ptám sám sebe jestli tohle jest ta stára komunistická strana, s těmi starými poctivými soudruzi bojovníky Marxistického socialismu, kteří se nechali pro své přesvědčení zavírat, vyhazovat z práce a ze státních služeb. Ale to co nyní vidím v K. S. Č. soudruzi promiňte to se nemůžu nazývat komunistická strana, když si mnoho lidí z toho udělalo živnost, a vstoupilo tam tolik lidí kterým spíše by patřilo potrestat podle malého ba dokonce i velkého dekretu. Čím je vinou že strana vzrostla a tak mohutný počet členstva?

To ví každý malí dítě a netřeba o tom psát, že to byla Rudá armáda která osvobodila Prahu. Tenkrát to byla horečka, lidé křepčily, pichali si hvězdy na klopky bez politického přesvědčení, a ty co den před tím drželi palec Němcům najednou se objevily s hvězdami a rudými trikolory. Na mnohá vedoucí misja se dostali lidé kteří jsme jakživ neviděli a neznali a pro leckterého jsme byli před tím ještě lůza žebráčka

a aby se neřeklo sem tam byl dán některý starý komunista na podřadnější místo, aby bezmocně přihlížel tomu jak tito uchvatitelé vedoucích míst šlapou bez milosti po ideích starých komunistů pro které oni se nechali zavírat mučit a popravit za hrůzovlády Němců, aby znucením potom odesli do ústraní nemohouce brát odpovědnost za to z čim se nyní bojuje.

Já sám jako bývalý jednatel strany, když na členské schůzi za přítomnosti sedmi sty členů jsem četl přihlášky nových členů, jsem se dotazoval všech přítomných kdo má co proti novým přihlášeným, bylo mě naznačeno na mnohých že nepatří do strany, zvláště mě utkvěl jeden případ z mnoha jiných, jednoho agrárního velmože že se choval za vlády Němců ne zrovna česky a že hostil německé vojáky a před Čechami zavíral dvře. Proto jsem jeho přihlášku dal stranou, s označením nepřijmut! abych za pár dní z hrůzou zjistil v užším vedení že tento dotyčný pán nebyl vyškrtnut, ale naopak byl jmenován za stranu hospodářským poradcem.

Jo milý soudruzi takhle to není možné poctivě pracovat s lidmi kteří dnes jsou příslušníky K. S. Č. jenom proto že je to vedoucí strana a že tam on jest čelným funkcionářem a hraje si na všemohoucího pána, kterému jest strana dobrá jen pro jeho zájmy a teplé místo. V pohraničí pro leckterého národní správceovsti nějaké továrny aneb živnosti bez ohledu na kvalifikaci. To nejsou komunisti zásadní školení ideami Marxovými, Leninovými a nebo Engelsovými, to jsou prospěcháři, to jsou lidé, kteří jsou ochotni svoji duši zaprodat třeba čertu a kdyby vyhráli Němci byli by stejně zvedali ruce po německém způsobu jako zvedaj nyní zaťatá pěstě do komunistického způsobu. Třeba by potřeboval aby ta zaťatá pěst dopadla právě na jeho hlavu.

Soudruzi ve jménu všech umučených a popravených, vzpaťujte se! a vylučte takové prospěcháře a cizopasnky ze svého středu, vemte znovu přihlášky všech přihlášených po 8. květnu 1945 a pátřejte po jejich čimosti za Protektorátu, a nechte ve straně jen poctivé lidi kteří to myslí se stranou a národem dobře. Proč se psali na přihláškách celý životopis? Jistě né proto aby tam byli lidé takového druhu. Jest to povinnost Vaši aby jste každého přezkoušeli, zvláště před volbami, aby se agitace volební místo volebního soutěžení, nestala volebním bojem, a nebylo třeba sáhnuto i k násilí. Protože my nechceme aby národ stál roztrpčen proti sobě na dvě strany, to by neposloužilo žádnému z nás. Je třeba aby každému byla dána čekací lhůta, a má každý projít ideovou školou jako v Sovětském Svazu kde strana komunistická je elitou a tam musí každý postoupit tvrdou školu než někdo dostane odznak hvězdy a čestný titul komunista. Ale u nás může nosit hvězdu každý komu se to líbí neb tu koupí na každém trhu od každé baby. Proč odznaky jiných politických stran není možno obdržet volně, jěhom na legitimaci v sekretariátě té neb oné politické strany.

Myslím, že mluvím z duše všech poctivých dělníků komunistů že mají právo vědět jak se chovali za Protektorátu jejich vedoucí. Zeptejte se každého jestli ví co to vlastně ten komunismus je, pak uvidíte že mnohý ani neví co to K. S. Č. je. Já když jsem prováděl na členské schůzi školení, bylo mě dáno na srozuměnou že jsou to zastaralé metody starých komunistů a ti že dnes nemají cenu, protože teď jest politika jiná což bylo proti nařízení strany a z čimž sem já nemožil souhlasit, a proto jsem byl donucen ke kapitulaci čili ještě lepší vyhozen. Třeba jsem pró to byl v Drážďanech a Rudebergu zavřen a u výslechu na gestapu po celý měsíc trikrát deně zmlácen do bezvědomí. Na moje místo nastoupil člověk se sklony ne socialistickými ale diktátorskými. Dnes milý soudruzi jest obzvláště nutno spolupracovat ruku v ruce se všemi politickými stranami z řádu národa a vlasti a to jest možné jen tehdy, když vy starí dobří komunisti vyženete ze svých řad zrádci, kolaboranty a veškeré asociální živlové a proto jest nutná čistka ve straně.

Je pravda že do každé strany se vloudily lidé kteří tam nepatří ale né v takovém množství jako do K. S. Č. Je mnoho lidu ve straně na vedoucích místech, kteří z moci svého úřadu si vyřizují s lidmi který se jim nelíbějí své osobní účty a prohlašují je za kolaboranty, vezmeme jeden příklad z mnoha jiných. Byl jeden knihkupec který musel jako jiní knihkupci prodávat arijský boj ale přes to byl to dobrý Čech a přispíval na ilegality 200 Kč měsíčně a teď tito pánové jej označili za kolaboranta že to prodával, ale nepišli k němu a neřekli poslechni kdo to kupoval a četli? To né patrně to četli sami. Proč to obvinění když jini to prodávali taky a dnes sedí ve straně? Mnozí vedoucí se za Protektorátu komunistům vyhýbali a báli se s každým komunistou promluvit na ulici neřkuli aby chodili mezi ně. Jest to správné? Patří takový člověk do strany byť by to byl třeba i poslanec? To není správné třeba má dobrou hubu a dovede dobře křičet. Jsou případy že ty co byli popraveni dnes si ani na ně nevzpomenou, buď málo a nebo vůbec né.

Proto soudruzi vyčistěte ten plevel ze strany a třebas nás bude miň ale bude to zas ta stará strana stěmi dobrými soudruzi a nedovolte aby chodily od domu k domu jako žebráci a přemlouvali kde koho do strany ať jest to kdo chce. Proto soudruzi jak psal Julius Fučík „Bděte!“

Antonín Janek

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Boris Pasternak-Josef Hora:

ÚRYVEK

Spal jsem. Však duch můj ponocoval. Zahřmělo. Rám se zaběhl. To předzpěv bouře v okno vploval.

Jak byl jsem, vstal jsem, otevřel.

Tak táhne sněh, šept vloček dlouze.

Tak šišlá předevěst po prvé. Tam obraz — zde kopie pouze.

Tam v krvi vše, zde bez krve.

Tam jako mrtvý, ozářený lampou, jež z okna bliká tmou,

omývá římsu prochlazený ledovec modří bezovou.

A jako v copy jižní ženy v ženevskou noc tu vpletl jh meruňky, přístav osvětlený, orchestry, lodičky, vin smích.

Z knihy: „Jesenin a Pasternak“, XII. svazku souborného vydání díla národního umělce Josefa Hory.

NOVÉ KNIHY

Z POLSKÉ VÁLČNÉ POESIE

Dávno už je tomu, co podal před válkou starý náš konser- vativní polonofil Jos. Karpíšek. Svítíl druhou svou anthologií obraz moderní polské poesie. Jak se změnil v knize Pochodně, jejíž verše vybral a počestil Jan Pilař za jazykové spolupráce St. A. Mágra (Bo- rový, 112 stran za 40 Kčs)! Čtame tu ještě pořad polského Wolkra Tuwima, ba dokonce představitel devadesátnické „Mladé Polsky“ Leop. Staffa. Avšak tón již udávají nová jména Krzysztof Baczyński, Władysław Broniewski, Mieczysław Jastrun a m. j., především však loňský náš host Julian Przyboš. Ale nejenom to. Přes ten zna- menitě rozlišující, znalecky lite- rárně dějepisný výklad Karla Krejčího v doslovu splývají takřka všichni tito básníci v jediné kolektivum či vlastně v uniformovanou téměř řadu individualit, neboť takto je stmělá k veršů divě bojovému a jen chvílkami též tiše a mí- rově nadějněmu válka, která je změnila ze smělce v pravé re- ky, bojující zde perem jako puškou. Všechny, až na jedno- ho, který se výrazně odlišuje od ostatních, třebaže podkladem výběru tu byla vlastní vá- lečná anthologie polská. Je to jmenovaný už Julian Przy- boš, pravda, svěhlavě osobitý už před válkou, ale nyní i v chóru bojovníků nikoliv toliko za hmotné vítězství nad násilní- kem, ale i za niternou osobní i nadosobní čistotu vítězů již před vítězstvím. Tím jsou nám Poláci jak v básni, tak v pró- ze (Andrzejewski, jehož povíd- ky „Noc“ vydal „Máj“) vzorem, snad že si dobře po polsku své bludy mnohem tiž odpykali než my své malé a malicherné hříš- ky. Tento Przyboš je již upro- středě tísňe a nesvobody váleč- né básníkem svobody, jakého jsme sotva měli tehdy a dojísta nemáme dnes. — Pilařův pře- vod je obratný, jazykově ryzí, a působí dojmem vážné, stríd- mé opravdovosti české — pol- ský oheň mu, myslím, chybí. —kp—

Stručnost je duši vtipu.

W. SHAKESPEARE

něn v Itálii a vrátil se do mē- ta Grand Republic ve státě Minnesota, kde žije stand- arním životem Američana: má domov, ženu, dítě, je oblíben u svých přátel a sdílí rasové předsudky svého prostředí. Jed- noho dne pátrá na popud svého otce, který se domnívá, že je- jich rod pochází od samotných anglických králů, ve svém ro- dokmenu a přijde na to, že z matčiny strany je míšencem 32. stupně. Mohl toto tajemství zatajit, pohřbit je hluboko ve svém vědomí, mohl zůstat „bí- lý“ a věnovat černošům u vě- domí svého původu sympatie a pomoc. Hrdina Sinclaira Lewi- se však učiní velké gesto, jež odpovídá více výstavbě romá- nu než psychologické pravdě- podobnosti, když jeho bílí přá- telé začnou kampaň proti ne- grům, prohlásí rasovou přísluš- nost. Stýká se s černošskou čtvrtí města, přátelí se s negry a vede s nimi velmi odborné rozhovory o rasové otázce, o nichž jeden z kritiků prohlá- sil, že tyto dialogy vedou lidé, kteří „jakoby právě vyšli z knihovny“. Konečně Neil ztratí své zaměstnání a stane se „čer- nou ovci“ společnosti. Tento ro- mán je výstrahou, aby se čer- nošská otázka nestala v Ame- rice něčím podobným jako fa- šismus v Itálii a nacismus v Německu a nebyla překážkou ve vývoji americké demokracie. Knize se vytýká, že je více sociologickým traktátem než uměleckým dílem a že nedosa- huje úrovně autorova průměru.

Přeloženo z Práva lidu.

Krise literárního trhu v USA. Všimneme-li si dnešní situace na americkém výrobním trhu, vidíme, že ceny výroby zde stouply a nakladatel poválečné literatury se obává ceny, při níž konsument přestane kupovat. Proto se nakladatel sou- středuje na typ knihy, která má největší šanci na dobrý pro- dej. Dříve, aby vydělal, musil prodat 5000 výtisků, nyní, aby vydělal, musí prodat 10.000. Proto hledá jen takovou knihu, která by mu prodej 10.000 vý- tisků zaručila. Tato logika mlu- ví velmi jasně a netřeba jí ko- mentovat. Dodejme jen, že to znamená na příklad: vyškrtnutí vydání malých knihy veršů nebo první práce neznámého autora; znamená to nechuť uveřejňovat vážné studie, znamená to vydá- vat hlavně „čtivé“ romány a nejvýše nějaké lehce stravitel- né vědecké v kostce. Uvedme tu však knihu, která bude mít úspěch zaručený, již tím, že je na listině čtenářského klubu, podobného našemu ELKu. Je to kniha Sinclaira Lewise „Kingsblood Royal“ (New York: Random House 1947). Je to dvacátý román slavného romanopisce, který si tento- krátě vzal za thema rasovou otázku ve Spojených státech. Je to kniha, která vybízí k diskusi a jako všechny romány tohoto autora, je to opět „americký případ“. Jeho hrdinou je Neil Kingsblood, průměrný americký občan, úředník v bance, který byl též vojákem v po- slední světové válce. Byl zra-

Na ledové pokrývce jižní točny vystavěl malé město, které pojmenoval Malá Amerika. Od- tud opětovně vzletěl, aby s výšky prozkoumal složení pokrývky jižní točny. Za těchto letů přeletěl i jižní točnu. V r. 1934 se vrátil do Malé Ameri- ky a učinil nové objevy. Příští zimy podnikl velmi odvážnou věc: sám přezimoval na ledo- věm poli a skoro se stal obětí nedostatku a útrap.

Kolem jižní točny je konti- nent větší než Evropa, o roz- loze 14 milionů čtverečních ki- lometrů. Co tam admirál Byrd může pohledávat? Bezpochyb- ě hledá nerostné bohatství. Jeli- kož na území, ležícím nejbliže k jižní točně, v Patagonii a Ohnivě zemi, bylo nalezeno mnoho nerostného bohatství, je pravděpodobné, že i půda jižní točny se skládá ze stejných minerálů. Tak na příklad Ru- sově již v prvních letech po re- voluci prozkoumali arktický poloostrov Kola a v hloubi ze- mě objevili bohaté zásoby ne- rostů. Od té doby vzkvétá toto tundrové území, kde se dříve probíhali jen vlci a sobi.

Přesto je nynější výzkumná cesta admirála Byrda překvapu- jící. Je totiž dávno známo, že oblast jižní točny pokrývá velmi silná ledová vrstva, kte- rá může být místy silnější než 2000 metrů, což je pravděpo- dobné, máme-li na zřeteli, že podobná ledová vrstva byla objevena i v Gronsku. Nejurch- nější vrstva této ledové po- krývky do síly několika metrů je poměrně měkká, avšak hlov- bějí je pevná. Bylo zjištěno, že obrovská ledová vrstva se po způsobu ledovce pohybuje a v takto pohyblivé ledové vrstvě by se sotva mohlo použít ob- vyklých geologických výzkum- ných metod. Avšak američtí odborníci již snad objevili no- vé výzkumné metody.

Po poslední Byrdově výpra- vě na jižní točnu jeden z ame- rických odborných časopisů napsal, že podle Byrda nejspř- stupnější antarktický poklad je polární chlad a zabýval se tím, zda by byl uskutečnitel- ným Byrdův plán, aby polár- ního území bylo použito jako „lednický svět“. Byrd si věc představuje tak, že by se ve- tech přebytku na příklad ká- va a různé potraviny neničily, jak se to dělo před válkou, ný- brž by byly uskladněny v po- lárních krajích, kde by byly na léta konzervovány.

Z posledního čísla časopisu „Věda a život“.

LEDNÍČKA SVĚTA

Admirál Byrd se chystá po- třetí na jižní točnu. Byrd le- těl 9. května 1926 se Špicber- ků bez zastávky na severní točnu a zpátky. Rok později přeletěl Atlantický oceán z Ameriky do Francie. Příštího roku vedl první výpravu na jižní točnu. Tato výprava je mezi vědeckými výzkumnými výpravami významná i proto, že Byrd použil po prvé letadla.

»Za trvalý mír, za lidovou demokracii« je čtrnáctideník, který vydává Informační bureau komunistických stran v Bělehradě. Informuje o spolupráci a politickém postupu komunistických stran v evropských státech. Je psán rusky, anglicky a francouzsky. Objednávky zasílejte na adresu »Světový tisk«, Praha II, Příkopy 22, tel. 224-82, který má generální zastoupení pro prodej čtrnáctideníku v CSR. V objednávce nezapomeňte poznamenati, ve kterém jazyce má vám být časopis zasílán. »Za trvalý mír, za lidovou demokracii« žádejte ve všech prodejnách novin. Cena jednotlivého výtisku 4 Kčs, předplatné za rok 104 Kčs, na půl roku 52 Kčs. Vychází pravidelně 1. a 15. každého měsíce. Redakce časopisu: Bělehrad, ul. Jovana Rističe 21.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Jozef Kováčik a Karel Král: **Dokumenty o ústavnom postavení Slovenska.** Vydalo ministerstvo informací. Stran 53. 20 Kčs.

PhDr Karel Černocký: **Psychologický slovník.** Naklad. Těšík. Stran 32.

Dr D. Prohaska: **Základy srbocharvátštiny.** Nakl. A. Neubert. Str. 246. 69 Kčs brož.

Arno Kraus ml.: **Černá spravedlnost. Tři příběhy z Afriky.** Obálka B. Housy. Kresba J. Bradáčka. Nakl. Ant. Dědoucek. Stran 135. 45 Kčs brož., 75 Kčs v celoplátně.

Boh. Šeřl: **Státní péče o světová.** Stran 28. 14 Kčs. Naklad. Orbis.

Václav Boukal: **Blázen veze pravdu v kufru.** Naklad. Ant. Dědoucek. Stran 124. 135 Kčs brož., 165 Kčs váz.

Dr Zdeněk Zizius: **Kajakáři a kanoisté.** Nakl. družstvo Máje. Str. 97. 55 Kčs brož. Jindřich Vodák: **Kapitoly o dramate.** Obálka F. Mužiky, vydal Melantrich, stran 161, cena brož. 54 Kčs.

Jar. R. Vávra: **Ahmed má hlad.** Nakl. družstvo Máje. Str. 298. 78 Kčs brož., 115 Kčs váz.

Bohuslav Brouk: **Lidé a věci.** Kresby a obálka V. Bláha. 16 stran fotografických příloh. Vydal V. Petr. Stran 405, cena brož. 95 Kčs.

Jan Thon: **Knihovnici a knihomilové.** Obálka a úprava Petr Tučný. Vydal V. Petr, stran 137, cena brož. 80 Kčs.

E. F. Burian: **Jeden ze všech,** veršovaný román. Kresba a obálka Jos. Liesler. Vydal V. Petr, stran 87, cena brož. 48 Kčs.

Dr F. A. Soukup: **Výchova učít.** Obálka Fr. Mašek. Vydalo nakladatelství Práce, stran 99, cena brož. 30 Kčs.

Ř. Horst: **Peřeje noci.** — Obálka Jos. Hochman. Vydalo nakladatelství Práce, stran 386, cena brož. 110 Kčs, váz. 135 Kčs.

Dr Josef Kubalík: **České křesťanství.** Obálku navrhl Miloš Krejza. Vydalo naklad. Cih, str. 240, cena brož. 80 Kčs.

Oldřich Filipovský: **Klavírní tvorba Josefa Suka.** Notové ukázky Jan H. Bureš. Vydal Theodor Mareš, stran 278, cena brož. 150 Kčs.

Jiří Hronek: **Od porážky k vítězství.** Obálka Jos. Hochman. Vydalo nakladat. Práce, 225 stran, cena brož. 80 Kčs, v celoplátně 105 Kčs.

František Listopad: **Boj o Venezuelu.** Obálka Fr. Hudečka. Vyd. Nakladatelské družstvo Máje, stran 140, cena brož. 66 Kčs, váz. 96 Kčs.

Peter Karvaš: **Polohlasom.** Nakl. Václav Petr. Kresba V. Kolařík. Str. 221. 48 Kčs.

Kulturní a politické otázky ve dvouletém plánu (Hovory s občanstvem III.), redigovali Leopold Štraus a Jiří Žan. tovský. Vydalo ministerstvo informací, publikační odbor, stran 85, cena brož. 14 Kčs.

Alberto Moravia: **Maskarada.** Z italského originálu La Mascherata přeložil Jaro. mír Fučík. Stran 154, cena brož. 78 Kčs, váz. 115 Kčs. Vydalo Nakladatelské družstvo Máje.

Heda Halířová Mazáčová: **Jak se Honziček polepšil.** Ilustrace a obálka Zdeňky Zeisové. Vydalo Nakladatelské družstvo Máje, stran 79, cena váz. 150 Kčs.

Kurt v. Schuschnigg: **Regulem v červeno-bílo-červené.** Přeložil Antoň Finger. Obálka Vojtěch Kubašta. Vyd. Česká protifašistická společnost. Nakladatelství O. Storch & Mariana, Stran 486, cena brož. 180 Kčs, váz. 210 Kčs.

ROZHLAS HLÁSÍ:

„Poruchy“ způsobené kašlem a chrapotem při hlášení jsou odstraněny. To dovedou

Lesněnky

Vás Jan Hlasivka, hlasatel rozhlasu.

P P O—WEEKLY—2577-13

THE TIMES WEEKLY EDITION

THE WORLD CRISIS

The Dollar Bankruptcy—

Can the world trade without America's essential exports of goods and foods?

SHORTAGES of raw materials or of manufactured goods—who knows what is the real economic cause of to-day's hard times? By what means can the countries now short of dollars again freely trade with the United States?

Whether the subject is economics, politics or simply accurate news of the world, no opinion—and no decision—can be reached by anyone without complete information. This essential information is supplied to-day, as it has been for 70 years, by *The Times Weekly Edition*.

With the best informed foreign correspondents in the world, *The Times Weekly Edition* is read by many thousands of intelligent readers throughout Europe, the Near East, the British Empire, and America.

Those interested readers for whom each weekly issue is a mine of information and interest, clearly know its value in everyday tastes, and conversation. For those who have not yet seen its pages, *The Times Weekly Edition* will almost surely prove some of the most valuable and fascinating reading they have ever known. Send your subscriptions at once in Krovnas to your local agent. Owing to newsprint restrictions in Great Britain the only sure way of getting *The Times Weekly Edition* regularly is to subscribe—or order now!

On sale weekly EVERYWHERE IN CZECHOSLOVAKIA

Price: Kcs. 8 PER SINGLE COPY

Annual Subscription Kcs. 360 . Six Months' Subscription Kcs. 180

Three Months' Subscription Kcs. 90

In case of any difficulty please write to one of the chief distributors in Czechoslovakia, whose addresses are given below. They will ensure that your local agent receives your copy regularly.

DISTRIBUTORS:

MELANTRICH, PRAGUE. ORBIS, PRAGUE. SVOBODA, PRAGUE. F. TOPIC, NARODNI TR. 9, PRAGUE 1.

